ΚΡΙΣΙΣ

ΤΟΥ

ΒΟΥΤΣΙΝΑΙΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1871.

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΑΙΘΟΥΣΗ

ΤΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ.

Ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ φιλογενοῦς ἀγωνοθέτου.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ «ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ».

Διασταύρωσις ὁδῶν Βουλῆς καὶ Μουσῶν.

1871

ΚΡΙΣΙΣ
ΤΟΥ
ΒΟΥΤΣΙΝΑΙΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1871.

Φιλόμουσος ὁμήγυρις !

Υπακουσαντες εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἀνεδέχθημεν τὸ ὄντως βαρὺ ἔργον, ἵνα κρίνωμεν τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑποβληθέντα ποιήματα εἰς τὸν φερώνυμον ἀγῶνα τοῦ φιλομούσου ὁμογενοῦς Κ. Βουτσινᾶ.

Καὶ πάλιν φαιδροὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνήλθομεν, ὅπως τοὺς ἐπετείους καρποὺς τῆς ἑλληνικῆς φαντασίας δρέψωμεν. Ἂν κατὰ τὴν συγκομιδὴν οἱ ἀγρόται γονίμων γαιῶν εὐθύμως πανηγυρίζωσι, πόσον δικαιοτέρα εἶναι ἡ ἡμετέρα πανήγυρις, καθ' ἣν οὐχὶ ἐφήμεροι σωματικῶν ἀναγκῶν καρποὶ συγκομίζονται, ἀλλὰ διαρκεστέρα τροφὴ τῆς διανοίας ἐπιδεικνύεται; Ἂν οἱ σωματικοὶ ἀγῶνες τὸ περίεργον παντὸς φιλοθεάμονος διεγείρωσι καὶ τὴν φιλοτιμίαν παντὸς ἀγωνιστοῦ κεντρίζωσιν, ἆρά γε ὁ ἡμέτερος ἀγὼν δὲν ἔχει τι ἐκείνου πολὺ ὑψηλότερον, καθ' ὃν τὰ ἅλματα τῆς φαντασίας καταμετροῦνται, αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις παραβάλλονται καὶ εἰς τὴν ἐξέχουσαν διάνοιαν πολύτιμον ἆθλον δίδεται; Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ οὐδεὶς δύναται οὔτε τὴν ποιότητα τοῦ σώματος νὰ αἰτιᾶται, οὔτε τὴν ἡλικίαν νὰ μέμφηται. Διότι εἰς πᾶσαν σωματικὴν κατάστασιν καὶ εἰς πᾶσαν βαθμίδα τῆς ἡλικίας ὁ ἀγὼν οὗτος εἶναι προσιτός. Ἐκ τῆς ποιότητος ὅμως τῶν ἀγωνιζομένων εἰκάζομεν, ὅτι πᾶσαι μὲν αἱ ἡλικίαι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀντι-

προσωπεύονται, ἀλλ' ὅτι τοὺς πλείονας ἀντιπροσώπους ἔχει ἡ ζωηρὰ ἐκείνη φάσις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἥτις νεότης ὀνομάζεται. Ναί· ἡ νεότης μὴ βαρυνομένη ὑπὸ τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν οἱονεὶ κουφοτέρα ἀνυψοῦται εἰς τὰς αἰθερίας ἐκείνας σφαίρας, ἐν αἷς αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι συλλέγονται. Τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶναι τερπνὸν τὸ θέαμα, ὅτι πολιοὶ καὶ πολύπειροι γέροντες πρὸς σφριγῶντας νέους περὶ ἄθλου διαγωνίζονται. Ἡ εὐγενὴς αὕτη τέρψις ἕλκει ἐνταῦθα πλείστους τῆς διανοίας λογάδας, ὧν ἡ παρουσία τὴν πανήγυριν σεμνοτέραν ἀναδείκνυσιν.

Βεβαίως ἐκτὸς τῆς αἰθούσης ταύτης ὑπάρχουσι πολλοὶ γνήσιοι τοῦ πρακτικοῦ ἡμῶν αἰῶνος ἄνθρωποι, οἵτινες τὴν ποίησιν θεωροῦσιν ὥς τι σχολαῖον παίγνιον, ὡς σωματικῆς ὀκνηρίας συνέταιρον, ὡς πενίας πρόδρομον, ὡς ἐμπόρευμα κίβδηλον, ὅπερ οἱ κερδοσκόποι οὐδὲ ἀντὶ χαλκοῦ νὰ ἀνταλλάξωσι στέργουσιν. Καὶ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ καὶ βορείῳ Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν οὕτω θρασεῖς ὑλισταί, οἵτινες διαρρήδην ἀποφαίνονται, ὅτι ὁ εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ γεώμηλα εἰσαγαγὼν πολὺ πλέον τὸ ἀνθρώπινον γένος ὠφέλησεν ἢ αὐτὸς ὁ Ὅμηρος μετὰ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας. Αἱ τολμηραὶ αὗται φράσεις οὐχὶ μόνον κατὰ τῶν ποιητῶν ἐκτοξεύονται, ἀλλὰ κατὰ παντὸς τεχνίτου καὶ κατὰ παντὸς ἐπιστήμονος τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν μὴ προάγοντος. Λοιπὸν οἱ Κύριοι οὗτοι ἂς καταργήσωσι πάσας ταύτας τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ἂς παραδώσωσιν εἰς λήθην τοὺς μεγάλους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, καὶ ἂς διαθρέψωσι διὰ τῆς δαπάνης τοῦ πνεύματος τοὺς μυῶνας τοῦ σώματος. Τὸ πείραμα τοῦτο, ὁσονδήποτε φοβερὸν καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ἐγένετο καὶ ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων λαῶν κατ' ἰδίαν. Ἡ πάλη τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ἐν ᾧ ἡ μετὰ λόγου κρᾶσις τούτων παράγει τὴν εὐεξίαν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν λαῶν, ἡ ἐντελὴς τοῦ ἑνὸς ἐπικράτησις ἐπήνεγκε κτηνώδεις ἐμφυλίους σπαραγμούς, ἀνέδειξεν ὁλοκλήρους λαοὺς ἑτοιμορρόπους, ἐπέσπασε τολμηροὺς κατακτητὰς καί, εἰ μὴ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς

ἐξήλειψε, τὴν χώραν ἠρήμωσε καὶ εἰς βαθὺ σκότος ἔρριψεν. Λαὸς ἄνευ ποιητῶν εἶναι νὺξ ἄνευ ἀστέρων, λαὸς ἄνευ μεγάλου ἢ μικροῦ Ὁμήρου εἶναι οὐρανὸς ἄνευ ἡλίου. Ὁ δὲ ὑλικὸς βίος καὶ οἱ μεγάλοι τῶν ἐθνῶν θησαυροὶ δὲν εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρὰ τοῦ πολέμου νεῦρα, ὅσον ἐν γένει πιστεύεται. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις οἱ πένητες συστρατιῶται τοῦ Μαραθωνομάχου ποιητοῦ δὲν ἐνίκησαν τοὺς μυριοταλάντους κληρονόμους τοῦ Κροίσου; Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πλουσιώτατοι λαοὶ δὲν ὑπέστησαν δεινὰς συμφοράς, διότι ὁ ὑλισμὸς ὡς ἄλλος Αἰσχύλειος ἀετὸς εἶχε κατασπαράξει τὴν καρδίαν; Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι λαοὶ πιστεύσαντες, ὅτι μόνον αἱ τὴν ὕλην προάγουσαι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἔχουσι δικαίωμα ὑπάρξεως, ἠνέχθησαν, ἵνα ἡ φιλολογία ἐξαμβλωθῇ, τῆς φιλοσοφίας τὸ ὄνομα καταστῇ οὐχὶ σπουδαῖον καὶ ἡ ποίησις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταπεινωθῇ. Ἀλλ' οἱ ποιηταὶ θερμαίνουσι τὴν καρδίαν, ἐξευγενίζουσι τὸν νοῦν, ὑποδεικνύουσιν αὐταπάρνησιν, διατρέφουσι τοὺς λαοὺς καὶ ἀναδεικνύουσιν αὐτοὺς εὐπαγεστέρους. Καὶ πάλιν τοὺς δούλους λαοὺς προκαλοῦσιν εἰς ἐλευθερίαν, τοὺς πολιτικοὺς κεχωρισμένους συνενοῦσι καὶ τοὺς ἐλευθερωθέντας τέρπουσι καὶ φρονηματίζουσιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς ἡ ποίησις ὥςτι ἐπουσιῶδες ἔμελλε νὰ θεωρηθῇ, παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν εἶναι ἐθνικὴ ἀνάγκη. Ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι οἱ ποιηταὶ ἦσαν οἱ μυριοστάδιοι κρίκοι οἱ συνδέοντες τὰς ἀπωτάτας χώρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν πολιτικῶν δεσμῶν ἀναπληροῦντες, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις ἡ ποίησις συνέδεσε καὶ ἔτι στενώτερον πρόκειται νὰ συνδέσῃ τὰ διεστῶτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέλη. Δικαίως ὁμολογεῖται, ὅτι ἀπὸ τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ Ὁμήρου, ἀπὸ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους μέχρι τοῦ Ῥήγα καὶ τοῦ Σολωμοῦ οἱ ποιηταὶ εἶναι οἱ μεγαλείτεροι τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εὐεργέται. Καὶ ὄντως, ἵνα ἄλλα παραδείγματα παραλείψωμεν, τίς μυριοτάλαντος καὶ μεγαλόδωρος τραπεζίτης ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν δύναται σπου-

δαίως νὰ φαντασθῇ, ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔθνος πλέον τοῦ πρωτομάρτυρος ποιητοῦ Φερραίου ὠφέλησεν;

Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἵτινες τὰς εἰρημένας παρατηρήσεις δέχονται καὶ ἴσως ὑψηλοτέραν περὶ ποιήσεως ἰδέαν ἔχουσιν, ἀποροῦσιν ὅμως, ὅτι κατ' ἔτος ἐνταῦθα συνερχόμεθα, ἵνα πολλάκις ἀδεξίων στιχουργῶν ψελλίσματα καὶ νεανικῆς Μούσης μινυρίσματα ἀκούσωμεν. Οἱ οὕτω φρονοῦντες ἴσως ἐπιδεικνύουσι μεγάλην πρὸς τὸ καλὸν αἴσθησιν καὶ ἄκραν περιφρόνησιν πρὸς τὰς μετριότητας, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες, ἵνα αἴφνης μεγάλους ποιητὰς ἴδωσιν, ἐλησμόνησαν τὸν μέγαν τῆς γραμματολογίας νόμον, καθ' ὃν οἱ μεγάλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἔρχονται μετὰ μακρὰν σειρὰν μετριοτήτων. Τοῦ Ὁμήρου προηγήθησαν Φήμιοι καὶ Δημόδοκοι, τοῦ Πινδάρου Ἀρίονες, τοῦ Σοφοκλέους Θέσπιδες, τοῦ Ἀριστοφάνους γεφυρισταὶ καὶ αὐτοκάβδαλοι, τοῦ Πολυβίου λογογράφοι, τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους Ἴωνες καὶ Δωριεῖς φιλόσοφοι καὶ τοῦ Δημοσθένους Κόρακες καὶ Ἀντιφῶντες Ῥαμνούσιοι. Οἱ μεγάλοι ποιηταὶ δὲν γεννῶνται, ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, ἀλλ' εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἐν ᾧ ζῶσιν, εἶναι ἑστίαι αἱ τὰς μεμονωμένας τῶν προγενεστέρων καὶ συγχρόνων ἀκτῖνας τῆς διανοίας συγκεντροῦσαι καὶ ἐκ τούτων πῦρ ἀνάπτουσαι. Ἀλλ' ἕκαστον ἄτομον δὲν ἔτυχε τοῦ θείου καὶ ὑψηλοῦ τούτου προορισμοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι, οὓς ἐφίλησαν αἱ Μοῦσαι καὶ οἷς ἐπετράπη νὰ κρούωσι *τὰς πύλας αὐτῶν*. Δυστυχῶς δὲν εἶναι εὔκολον, ἵνα γνωρίσῃ τις τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν κατ' ἔτος ὑποβαλλομένων ποιημάτων εἰς τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ συῤῥοὴ ἦτο οὕτω μεγάλη, ὥστε ἔφθασε περὶ τὰς ἑπτὰ σχεδὸν μυριάδας στίχων, ἡ ἐπιτροπεία τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἔτους τούτου ἀπεφάσισεν, ἵνα τὸν ἀγῶνα κατὰ τὰ τρία μεγάλα γένη τῆς ποιήσεως διαιρέσῃ. Ὥστε ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος οἱ ἀγωνιζόμενοι ἔσονται πολὺ εὐτυχέστεροι τῶν μέχρι τοῦδε ἀγωνισαμένων. Ὁ ἀγὼν ἐν τῷ μέλλοντι ἔσται μεταξὺ ὁμοειδῶν, ἐν ᾧ μέχρι τοῦδε οἱ τοῦ

ποιητικοῦ ἀγῶνος κριταὶ εὑρέθησαν πολλάκις εἰς τὴν αὐτὴν δυσχερῆ θέσιν, εἰς ἣν ἔμελλε νὰ περιέλθῃ ὁ ἐρωτώμενος, ἂν κίων τις ἰωνικοῦ ἢ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ ἢ ἀνδριὰς ἦναι τεχνικώτερος ἀρχαίου ναοῦ. Ναί· μέχρι τοῦδε ἠναγκάζετο ὁ κριτὴς νὰ παραβάλλῃ τὴν πτῆσιν τῆς φαντασίας τῆς λυρικῆς ποιήσεως πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ἔπους καὶ τοῦ δράματος. Δυστυχῶς ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνι οὕτω πρόκειται νὰ γείνῃ ἡ κρίσις τῶν ποιημάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέβη εἰς τεσσαράκοντα καὶ πέντε, ἀναγόμενα εἰς τὰ πλεῖστα εἴδη τῆς ποιήσεως. Εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς κατατασσόμενα κατ' εἴδη μὴ τηρουμένης τῆς σχετικῆς ἀξίας:

Λυρικὰ 15.

1. Χαμαίμηλα.
2. Ῥοδοδάφναι.
3. Κυπάρισσοι.
4. Σπινθῆρες.
5. Ἰτέα.
6. Λυρικὰ ποιήματα.
7. Τερετίσματα.
8. Νάρκισσος.
9. Ἡ 25η Μαρτίου.
10. Ἐντυπώσεις.
11. Θάμνοι.
12. Εὐφρόνη.
13. Πρόχειρα.
14. Μοιρολόγια.
15. Φαντασία καὶ καρδία.

Κωμῳδίαι δέκα.

1. Ὁ δι' ἀπάτης γάμος.
2. Ποιητοῦ βάσανα.
3. Ἡ νεᾶνις τοῦ συρμοῦ.
4. Βερτόλδος.

5. Ἀκανθοδέσμη.
6. Τοκογλύφος.
7. Τοῦ διαβόλου ἡ κάλτσα.
8. Ἡ στιχομανία.
9. Ὁ ψευδευγενής.
10. Οἱ δύο δικηγόροι.

Μία ἱλαροτραγῳδία.

1. Ἡρακλῆς δοῦλος.

Μία παρῳδία.

1. Τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος.

Δέκα τραγῳδίαι.

1. Θρασύβουλος, ὁ ἥρως τοῦ Δραγατσανίου.
2. Ἅγιος Γεώργιος, ὁ μεγαλομάρτυς.
3. Ὀρέστης.
4. Φιλόμηλος.
5. Τιμολέων.
6. Ἰούνιος Βροῦτος.
7. Λέων Χαμάρετος.
8. Ἁρμόδιος.
9. Εὐμένης.
10. Πέτρος Γανδανόλης, ὁ Κρής.

Τέσσαρα ἐπικολυρικά.

1. Ἔρως καὶ τάφος.
2. Ὁ γοργὸς ἱέραξ.
3. Φαέθων.
4. Τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος.

Καὶ τέλος ἐπύλλια καὶ ἔπη τέσσαρα.

1. Τὸ Ἀρκάδιον.
2. Ἡ ἐκπολιορκηθεῖσα Κωνσταντινούπολις.
3. Σοῦλι.
4. Ὁ Κατσαντώνης.

Τὸ ὅλον τεσσαράκοντα καὶ πέντε.

Ἀλλ' ἕκαστος κατανοεῖ, ὅτι οὔτε ἡ ἐπιτροπεία ἠδύνατο περὶ πάντων τούτων νὰ ποιήσῃ λόγον, οὔτε ὁ εἰσηγητὴς ὀγκώδη ἔκθεσιν νὰ ἀπαγγείλῃ, οὔτε σπουδαῖοι ἀκροαταὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους ἠδύναντο τοσαύτην μακροθυμίαν νὰ ἔχωσιν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιτροπεία ἔκρινε σκόπιμον, ἵνα πάντα τὰ ὑποβληθέντα ποιήματα εἰς τρεῖς κατηγορίας διαιρέσῃ. Καὶ περὶ μὲν τῶν εἰς τὴν πρώτην ἀναγομένων οὐδεὶς ἔσται λόγος, ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὰ ὁπωσδήποτε ἄξια λόγου, καὶ τέλος ἡ τρίτη καὶ τελευταία τάξις τὰ ἐπαινετέα, περὶ ὧν ἔσται ἐν τέλει λόγος.

Ἴσως πολλοὶ τῶν ποιητῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν δὲν εἶχον μὲν τὴν ἀξίωσιν νὰ βραβευθῶσιν, ὅμως ἐπεθύμουν νὰ ἀκούσωσι τὴν ἡμετέραν κρίσιν, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι μὴ περιπέσωσιν εἰς ὅμοια ἁμαρτήματα ἢ τοὐλάχιστον πεισθέντες περὶ τῆς πρὸς τὴν ποίησιν ἀδεξιότητος ὅλως ταύτης ἀποστῶσιν. Ἡ ἀξίωσις ὅμως αὕτη οὐ μόνον ὑπὸ τῶν εἰρημένων δυσχερειῶν καταπολεμεῖται, ἀλλὰ καὶ ἄσκοπος φαίνεται. Διότι πρῶτον μὲν τὰ πρὸς τὴν ποίησιν ἀναγκαῖα ὑπὸ εἰδικῶν καθηγητῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ διδάσκονται καὶ οὐχὶ ἐν τοιαύτῃ πανηγύρει ἐκτίθενται. Εἶτα δὲ οἱ τοιαῦτα ἀξιοῦντες ἠδύναντο νὰ ἀκούσωσι ψυχροὺς λόγους παρὰ τῶν κριτῶν, παρ' ὧν καὶ ἰδιαιτέρως ἠδύναντο συμβουλὰς νὰ λάβωσιν. Πρὸς τούτοις οὐδὲ ἀπὸ τῆς ποιήσεως νὰ ἀποτρέψωμεν αὐτοὺς δυνάμεθα· διότι ἐξ ὀλίγων στίχων οὐδὲ τὸ μέλλον αὐτῶν νὰ προφητεύσωμεν ἐπαγγελλόμεθα, οὐδὲ αὐστηρῶς νὰ ἀποτρέψωμεν καθῆκον ἔχομεν. Ἡμεῖς αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην καλῶν

ποιητῶν, ἵνα ἐθνικὰς ἀνάγκας θεραπεύσωμεν. Ἂν ὁ δεῖνα ἀφυὴς ἀφειδῶς χρόνον καταναλίσκῃ, ἢ ὁ δεῖνα ἀμελὴς καὶ ἀδαὴς τῆς γλώσσης καὶ τῶν κανόνων τῆς ποιήσεως κούφως ῥίπτηται εἰς τὸ ἀπατηλὸν τοῦτο στάδιον, ἂν διὰ τὴν τοιαύτην τοῦ χρόνου σπατάλην καταστῇ δυστυχής, τοῦτο οὔτε ἐξετάζομεν οὔτε καθήκοντα censoris ἀναδεχόμεθα. Ἄλλως, ἂν οἱ τοιοῦτοι ποιηταὶ τυγχάνωσι πλούσιοι ὄντες καὶ ἐργατικοὶ καὶ μόνον τὸν περιττεύοντα χρόνον πρὸς τὴν ποίησιν δαπανῶσιν, ἔμελλεν εἶναι σκληρὸν, ἂν οἱ κριταὶ τὰς τοιαύτας εὐγενεῖς στιγμὰς τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἤθελον κακίσει. Διότι ὁπωσδήποτε καὶ οἱ ἀδεξιώτεροι στίχοι καὶ αἱ ταπεινότεραι ἰδέαι ἐδημιουργήθησαν ἐν τῇ εὐγενεστέρᾳ στιγμῇ τοῦ βίου τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. Πρὸς πᾶσι τούτοις καλῶς γινώσκομεν, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀποσιωπωμένων ποιητῶν ἢ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος αὐτῶν καλῶς δὲν ἐξέλεξαν ἢ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον δὲν εἶχον ἢ ἔγραψαν ἐν ὥρᾳ, καθ' ἣν ἡ Μοῦσα αὐτῶν δὲν ἐγρηγόρει. Βεβαίως τινὰ ἐκ τούτων ἔχουσι καὶ ἀρετὰς, ἀλλ' αἱ κακίαι εἶναι πλείονες καὶ διὰ τοῦτο δὲν γίνεται μνεία αὐτῶν.

Προβαίνοντες ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λυρικῶν ποιημάτων καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν λύπην ἡμῶν διὰ τὴν ἔλλειψιν λυρικῆς ποιήσεως, ἐν ᾧ ζῶμεν, τοὐλάχιστον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ νῦν εἰσηγητοῦ, ἐν ἐποχῇ, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἦναι λυρική, καὶ ἐν χώρᾳ, ἥτις τοὺς μεγαλειτέρους λυρικοὺς παρήγαγεν. Ναί· ἔπρεπε νὰ ζῶμεν ἐν τῇ λυρικῇ ἐποχῇ· διότι ἡ λυρικὴ ποίησις εἶναι ἐπανάστασις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν, εἶναι ἔκρυθμος κατάστασις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν. Ἀλλὰ τίς ἄλλος λαὸς τῆς Εὐρώπης διάγει ἐν οὕτω εὐνοϊκῇ πρὸς τὴν λυρικὴν ποίησιν καταστάσει; Ζῶσιν ἔτι πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διὰ ῥάβδων φρούρια ἐξεπόρθησαν, ζῇ ἔτι ὁ Κανάρης, ὁ διὰ δύο μόνον χειρῶν ὁλόκληρον τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ἀπειλήσας. Ἀφ' ἑνὸς μέρους τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁλόκληρος σειρὰ ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ σπαραγμῶν, ἀφ' ἑτέρου δού-

λων λαῶν οἰμωγαί, παράτολμοι ἐπαναστάσεις καὶ φρικώδεις λεηλασίαι. Καὶ πάλιν μεγάλοι ἐθνικοὶ πόθοι, πολλάκις κατεψευσμέναι ἐλπίδες, προπηλακισθέντα ἐθνικὰ δίκαια, περιφρόνησις, ὀργὴ καὶ μῖσος. Πάντα ταῦτα δὲν εἶναι ἆρά γε ἱκανὰ, ἵνα ἑλληνικὰ στήθη δεόντως θερμάνωσι καὶ λυρικὰ ᾄσματα ἄξια τῶν σπουδαίων περιστάσεων παραγάγωσιν; Τί μείζονας τούτων ἀφορμὰς εἶχον οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος λυρικοί; Ἀλλὰ καὶ ἂν μή τις ἀπίδῃ εἰς τὴν ἐποχήν, ἆρά γε ὁ ἀστερόεις ἡμῶν οὐρανὸς, οἱ ποικιλόχροοι νεφέλαι, ἡ ἐξαισίως καὶ ἀνωμάλως ἐσχηματισμένη χώρα ἡμῶν δὲν κατισχύουσιν, ἵνα τὴν ἑλληνικὴν φαντασίαν ἐξάρωσιν; Δὲν ἔχομεν μεγάλους δραματικοὺς καὶ ἐπικοὺς ποιητὰς, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδένα δικαίωμα ἔχει νὰ μέμφηται. Τὰ τοιαῦτα ἀπαιτοῦσι καὶ πλούσια θέατρα, καὶ κοινωνικοῦ βίου ἀνάπτυξιν, καὶ βαθείας περὶ τὴν τέχνην σπουδὰς ἢ μακρὰς ἀποδημίας καὶ δαπάνας, ὧν οἱ ἀγωνιζόμενοι στεροῦνται. Ἀλλ' ἡ λυρικὴ ποίησις ἀπαιτεῖ μόνον καρδίαν καὶ ταύτην νεανικὴν, ἵνα ἀντικατοπρίσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀφηγηθῇ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους καὶ τὰς ἐθνικὰς συμφοράς. Βεβαίως οἱ νέοι κατὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως δὲν συνώμοσαν, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ σπουδαῖα αἴτια τὸ λυπηρὸν τοῦτο φαινόμενον παράγοντα. Ἴσως τὰ μὲν τούτων πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐν ταῖς περιστάσεσιν, ἄλλων δὲ εἶναι ἔνοχοι αὐτοὶ οἱ ποιηταί. Ἐπειδὴ ἡ ὡραία ἡμῶν πατρὶς πολλάκις ἐδῃώθη, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες κατέστημεν πένητες, αἱ βιωτικαὶ ἀνάγκαι τὸν ὑλισμὸν καθιστῶσιν εὐπροσωπότερον καὶ οὗτος θρασύτερος ἐπιτίθεται κατ' ἐκείνων, οἵτινες αἰθερεμβατοῦσι καὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως αἰσθήματα θηρεύουσιν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦτο οἱ γονιμώτεροι νόες εἰς ἄλλα συνήθως τρέπονται, αἱ ἀγονώτεραι κεφαλαὶ παραδίδονται εἰς τὴν καλουμένην ἐλαφρὰν φιλολογίαν, ἀντλοῦσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ εὐθύμου οὐρανοῦ τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἀλλ' ἐκ βιβλιαρίων γεγραμμένων ἐν τοῖς μελαγχολικοῖς τοῦ βορρᾶ κλίμασιν. Οὕτω συχνάκις ἔρχονται νὰ δια-

γωνῖσθῶσιν ὡς μελαγχολικοί τινες, ἀπέλπιδες καὶ πεισιθάνατοι, καίπερ νέοι ὄντες ζωηροὶ καὶ εὔθυμοι. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν μεταφράζουσι καθαρῶς τὰ ἴδια αἰσθήματα, ἀποτυγχάνουσιν.

Πρὸς τούτοις ἡ ἀποτυχία αὐτῶν προκύπτει καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς ἀληθοῦς τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ θέσεως· διότι οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦσιν ἢ λησμονοῦσιν, ὅτι ἡ λυρικὴ ποίησις εἶναι ἀπεικόνισις αἰσθημάτων καὶ καθ' ὅλου παράστασις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Ὁ ἀληθὴς λυρικὸς ποιητὴς ὑποτιθείς, ὅτι ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος εἶναι γνωστὸς εἰς πάντας, ἐκφράζει τὰ εἰς ἑαυτὸν παραγόμενα αἰσθήματα. Διὰ τοῦτο οὗτος δὲν ἔχει ἀφηγηματικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ παθητικόν· ὁ λυρικὸς ποιητὴς δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀφηγηθῇ, διότι τὸ ἰδανικὸν αὐτοῦ δὲν κεῖται ἐν τῷ παρελθόντι ὡς τοῦ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἔδαφος τοῦτο δὲν εἶναι λίαν παχύ, ὁ λυρικὸς ποιητὴς δύναται μὲν νὰ πιαίνῃ τοῦτο διὰ τῶν μύθων ἢ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ πάντοτε ἐν μέτρῳ καὶ διατηρῶν τὴν λυρικὴν αὐτοῦ θέσιν. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο μάθημα ὀφείλομεν εἰς Κόρινναν τὴν διδάσκαλον τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητος λυρικοῦ, τοῦ Πινδάρου. Ἡ καλλικέλαδος ἐκείνη τῆς Αἰολίας ἀηδὼν συνεβούλευσεν, ὡς λέγεται, τὸν νεανίαν μουσουργὸν, ἵνα κατασπείρῃ μύθους, ἀλλὰ πόσον ἡ ἀδελφὴ ἐκείνη τῶν Μουσῶν ἐγέλασεν, ὅτε εἶδεν, ὅτι οὗτος οὐχὶ διὰ τῆς χειρὸς, ἀλλὰ διὰ τοῦ θύλακος τοὺς μύθους εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν ἔχεεν! (Ἀθην. 347 καὶ 348.) Ἄλλοι πάλιν ἐκ τῶν ἡμετέρων λυρικῶν ἐπιχειροῦντες νὰ φιλοσοφῶσιν, ἀποβαίνουσι παγετώδεις καὶ κατάψυχροι· διότι ἡ φιλοσοφία ἔχει λόγον πρὸς τὴν λυρικὴν ποίησιν, ὃν λόγον ἔχει ὁ νοῦς πρὸς τὴν καρδίαν. Ὡς ὁ φιλοσοφῶν διὰ τῆς καρδίας γίνεται ἀντιφατικὸς καὶ μικρόνους φιλόσοφος, οὕτως ὁ ποιητὴς ὁ παραδιδόμενος εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς κρίσεως ψυχρολογεῖ. Συνελόντι εἰπεῖν, ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν λυρικῶν ἀντὶ νὰ ἀναζητήσωσι τὰς Μούσας ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἢ τοῦ Παρνασσοῦ πλανῶνται πρὸς ἀναζήτησιν εἰς τὰς Ἄλπεις, ἄλλοι δὲ ἀντὶ νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν

μόλις περὶ τοὺς πρόποδας ἐλθόντες λαμβάνουσι τὴν φέρουσαν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Διὰ ταῦτα πάντα τὰ αἴτια οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν λυρικῶν συλλογῶν περὶ ὀλίγων μόνον ἔσται λόγος.

Ὁ ποιήσας τὰ Πρόχειρα ἔχει παρατηρητικὸν νοῦν εἰσδύοντα εἰς τὰς διαφόρους τοῦ βίου περιστάσεις. Ἡ ποίησις αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι μελαγχολική, ἡ μελαγχολία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἐπιτετηδευμένη, ἀλλὰ φυσική, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα ἐκχύσεις τῆς καρδίας, ὡς δεικνύει τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ᾄσματος, ὅπερ ἐπιγράφεται Ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Κρητῶν.

Ἐπιστρέφουσιν οἱ Κρῆτες εἰς τὴν ἔρημον πατρίδα,
ἀπολέσαντες τὰ πάντα κι' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐλπίδα,
ἀνὰ πέντε, ἀνὰ δέκα βαίνουσι πρὸς τὸν λιμένα
καὶ τὰ πρόσωπά των εἶναι ἀπὸ δάκρυα 'βρεγμένα,
κλαίουσι τοὺς ἥρωάς των, τοὺς μαρτυρικῶς θανόντας,
κλαίουσιν, ὅσους θὰ εὕρουν εἰς δουλείαν ἐπιζῶντας,
κλαίουσιν, ὅτι ὑπάγουν ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὡς κτήνη,
τῶν ἀνθρώπων ἀφ' οὗ θέλει οὕτως ἡ δικαιοσύνη!
Ἔλθετε νὰ τοὺς ἰδῆτε ἀλαζόνες διπλωμάται,
σεῖς τῆς φίλης σας Τουρκίας οἱ Χριστιανοὶ προστάται,
οἵτινες εἰς τὸ συμφέρον ἀποβλέποντες καὶ μόνον
εἴδετε μετ' ἀπαθείας τῶν μαρτύρων μας τὸν φόνον.
Ἡ εἰκὼν ἀπὸ τὴν φύσιν εἶναι ἀντιγεγραμμένη
καὶ μὲ χρώματα ἐπίσης φυσικὰ εἶναι 'βαμμένη·
μόνον ἄνθρακα καὶ τέφραν μετὰ νεαρῶν αἱμάτων
ἔμιξα λαβὼν ἐκ Κρήτης ἀντὶ ζωηρῶν χρωμάτων.
Ἔλθετε νὰ τοὺς ἰδῆτε, ἡ εἰκὼν θὰ σᾶς εὐφράνῃ,
εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σας, ὅσα αὕτη παριστάνει.

Τὸ αὐτὸ ἐλεγειακὸν πάθος καὶ τὸ αὐτὸ λυρικὸν βάθος χαρακτηρίζει καὶ τὸ πρῶτον ᾆσμα τὸ ἐπιγραφόμενον Θνήσκων πτωχός, ὃν ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ ποιητοῦ παρακολου-

θεῖ μέχρι τοῦ τελευταίου σημείου, π. χ. τὴν κηδείαν αὐτοῦ πιστῶς καὶ ἀφελῶς ἀπεικονίζει οὕτως:

Ἄθλιος ἐργάτης σκάπτει ἐν γῇ τάφον τοῦ ἀθλίου,
εἰς ἀπόκεντρον γωνίαν τοῦ κοινοῦ νεκροταφείου.
Ἀνυπόδητον παιδίον φέρον τὸν σταυρὸν ἡγεῖται,
ἱερεὺς κρατῶν λαμπάδα, τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖται,
καὶ ἀκολουθοῦσι μόνον οἱ βαστάζοντες ἐπ' ὤμων
τὸ βαρὺ αὐτὸ φορτίον εἰς τὸν ὕστατόν του δρόμον.

Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι ἀδέξιος, φαίνεται, ὅτι μετά τινος σπουδῆς ἀπέστειλε τὴν συλλογὴν καὶ διὰ τοῦτο τὰ ᾄσματα αὐτοῦ δὲν εἶναι πανταχοῦ ἐξειργασμένα.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ. Τὸ αὐτὸ ἀληθὲς λυρικὸν πάθος ἔχει καὶ ὁ γράψας τὴν συλλογὴν ταύτην, ἥτις εἶναι συντεταγμένη εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐπειδὴ ἡ λυρικὴ ποίησις σκοπὸν ἔχει νὰ κρούσῃ τὰς χορδὰς τῆς καρδίας, ἀναντιρρήτως ἡ τοῦ λαοῦ γλῶσσα εἶναι τὸ ἐπιτηδειότατον πλῆκτρον, ἀλλ' ὁ θέλων νὰ γράφῃ κατὰ ταύτην πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μιμηθῇ αὐτήν· διότι, ἂν μὲν οὗτος ἦναι ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, μόλις δύναται νὰ ὑποστῇ τὰς ἀξιώσεις τοῦ διαγωνισμοῦ, ἂν δὲ λόγιος, ἴσως κατορθώσει μὲν νὰ μιμηθῇ τὰς πλείστας τῶν λέξεων, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐντεῦθεν θὰ γεννηθῇ δυσαρμονία μεταξὺ τῶν λέξεων καὶ τῶν ἰδεῶν· καὶ δὴ ὁ κρινόμενος ποιητὴς ἴσως ἐν πολλοῖς ἐπέτυχεν, ἀλλ' ἔχει καὶ πολλὰ παράδοξα καὶ συχνάκις ἐπιτηδεύεται ἰδιόρρυθμον φράσιν, ἣν καλλίτερον ἦτο νὰ ἀποφύγῃ. Περιστείλας δὲ εἰς ὀλίγα τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν νοῦν ἀπέβη μονότονος καὶ παλίλλογος. (Π. χ. ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι ἔχει τὴν φράσιν σὺ ἔπαρε χέρι μετά.) Ὁπωσδήποτε ἀποσπῶμεν ὀλίγας στροφὰς ἐκ τοῦ ᾄσματος, ὅπερ ἐπιγράφεται Πρὸς τὸν Μάϊον, ἵνα δείξωμεν τὰ κρείττονα προϊόντα τῆς Μούσης αὐτοῦ:

Ἦλθες, Μάϊε, ἦλθες καὶ πάλι
  καὶ μὲ ἄνθη τὴν γῆν ζωγραφεῖς,
καὶ τὰ θέλγητρα ὅλοι καὶ κάλλη
  τῆς τερπνῆς της θαυμάζουν μορφῆς.

Ἀχ! ζωγράφος κ' ἐγὼ τῆς μορφιᾶς,
  τὴν εἰκόνα ὁπόταν θωροῦσα
τῆς καλῆς σου αὐτῆς ζωγραφιᾶς,
  τὴν Ἐδὲμ πῶς ἐθώρουν θαρροῦσα.

Τώρα βλέπωντας (sic) πλὴν τὰ στολίδια
  ταύτης, Ἅδην, διότι ἀλγῶ,
θαρρῶ βλέπω, ἂχ εἶναι ἡ ἴδια
  πλὴν δὲν εἶμαι ὁ ἴδιος ἐγώ.

Ὡς ἀρίστη λυρικὴ συλλογὴ τοῦ παρόντος διαγωνισμοῦ ἐθεωρήθη ἡ ἐπιγραφομένη **Φαντασία καὶ καρδία**. Διότι ὁ ποιητὴς δεικνύει ὑγιᾶ νοῦν, ὀρθὴν κρίσιν καὶ λεπτὴν αἴσθησιν καὶ πρὸς πᾶσι τούτοις εἶναι καὶ μετριόφρων. Καὶ δὴ ἐν τῷ πρώτῳ ᾄσματι ἀπολογούμενος, διὰ τὶ δὲν γράφει δράματα ὁμολογεῖ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Πῶς θέλεις εἰς τὸν κόθορνον τὸν πόδα μου νὰ βάλω
  καὶ ν' αὐτοχειροτονηθῶ δραμάτων ποιητής,
ἐν ᾧ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἡ φύσις λέγει ἄλλο,
  ἧς ἀποινεὶ δὲν δύνασαι τοὺς νόμους ν' ἀθετῇς;

Ἢ μήπως θέλεις κατ' αὐτῆς νὰ ἀντιπολεμήσω,
  καὶ Σαλμωνεὺς θρασύπονος τοῦ μύθου νὰ φανῶ,
καὶ κεραυνοὺς σαρκαστικῶν γελώτων νὰ ἑλκύσω,
  ἐν ᾧ ἀκινδυνότερον τὸν χρόνον δαπανῶ;

Ἄφες με, φίλε, ἄφες με, ὡς ἔμαθον νὰ ψάλλω,
  ἄνευ κοθόρνων καὶ λοιπῶν τῆς τέχνης μηχανῶν
τὴν φλόγα τῆς καρδίας μου εἰς στίχους νὰ ἐμβάλλω
  ἀπηλλαγμένος πρίονος, σφυρίων καὶ ῥινῶν.

Ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ δὲν εὐδοκιμεῖ πανταχοῦ ὁ ποιητὴς ἐπίσης, π. χ. εἰς τὴν **Αἰχμαλωσίαν τοῦ Ναπολέοντος** ἔχει μὲν τὰς πλείστας στροφὰς μεστὰς ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ φρονήματος εὐγενοῦς, ἀλλ' ἐνιαχοῦ πάλιν ἀπροσδοκήτως καταπίπτει. Καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς δύναται να ἐκφράσῃ .. ... τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιτυχῶς διάφορα αἰσθήματα, ἀπὸ τοῦ

ὑψηλοῦ μέχρι τοῦ ἀφελοῦς. Τέλος πρὸς ἀκριβέστερον χαρακτηρισμὸν τοῦ ποιητοῦ παραθέτομεν ᾀσμάτιόν τι καλῶς πεποιημένον, ὅπερ ἐπιγράφεται ἡ Ἀναχώρησις.

Φεῦ! ὁποία στιγμὴ ἀπαισία!
ἐν φρικτῇ τρικυμίᾳ νοὸς
μ' ἐγκατέλιπ' ἡ μόνη γλυκεῖα
τῆς ζωῆς μου ἐλπὶς, ὁ Θεός.

Ναὶ, Θεὸς δι' ἐμὲ αὕτη ἦτον
εὐμενὴς, προσφιλὴς, ἐναργὴς,
τὴν ψυχήν μου πληρῶν δι' ἀρρήτων
ἡδονῶν ἐν τῷ ᾅδη τῆς γῆς.

Εἶχεν ἔνδακρ' ἡ τλήμων τὸ ὄμμα,
ὅτ' ἓν φίλημα καῖον ὡς πῦρ,
εἰς τὸ καῖόν μου ἔδιδε στόμα,
κ' ἡ ἁβρά της μὲ ἔθλιβε χείρ.

Ἀπὸ τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἰς τὸ δρᾶμα προβαίνοντες καὶ τὸ πρῶτον τὰς κωμῳδίας ἀναλύοντες ἀρχόμεθα ἀπό τινος ἀλλοκότου ἔργου, ὅπερ κατὰ μὲν τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν διδακτικὴν ποίησιν, κατὰ δὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν εἰς τὸ δρᾶμα ἀνήκει.

Τοῦτο ὀνομάζεται Βερτόλδος ἐκ τοῦ φερωνύμου ἥρωος τῆς ὀνομαζομένης κωμῳδίας. Ναί· ὁ Βερτόλδος εἶναι ἰατρὸς οἰκῶν ἔν τινι κώμῃ τῆς Μαντινείας, ἀφ' ἧς ἀποδημῶν ἔρχεται εἰς Τρίπολιν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μαρκόλφας. Ἐκ τῶν δύο τούτων προσώπων ὁ μὲν ἀνὴρ εἶναι οὕτω λιτὸς, ὥστε ὑπομιμνήσκει τὸν ἀρχαῖον Διογένη, ἡ δὲ γυνὴ οὕτω πολυτελὴς καὶ σπάταλος, ὥστε ἐν τῇ ἀφελεῖ ἐκείνῃ πόλει τῆς Πελοποννήσου θέλει νὰ ζήσῃ ἢ ὡς μάλιστα ἀνειμένην τὴν δίαιταν ἔχουσαι γυναῖκες τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης ἢ ὡς φιλάρεσκοι Εὐρωπαῖαι. Καὶ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀναγκάζει τὸν δυστυχῆ Βερτόλδον, ἵνα προμηθεύσῃ κομψὴν θεραπαινίδα διὰ τοῦ μεσίτου Μπάρμπα Δή-

μου. Οὗτος διὰ παντοίων, ὡς λέγει, μέσων ἀπεπλάνησε καὶ ἔφερεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τὴν Ἐριφύλην, ἥτις μακρὸν χρόνον ἐν Ἀθήναις ἔζησε καὶ τὸν αὐτόθι βίον καλῶς ἐγνώρισεν. Ἀλλ' ὁ ἀφελὴς ἰατρὸς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐνόησεν, ὅτι τοιαύτη θεραπαινὶς δὲν ἦτο ἐπιτηδεία, ἵνα ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ ἀρνεῖται νὰ προσλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Τότε ὅμως ὁ μεσίτης Μπάρμπα Δῆμος αἰτεῖ χιλίας δραχμάς, ἃς δῆθεν ἐδαπάνησεν, ὅπως φέρῃ αὐτὴν ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ἔρχεται ἡ ἀποῦσα Μαρκόλφα, ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ θεραπαινὶς Ἐριφύλη ἦτο σπουδαιότατον ὄργανον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς. Οὕτως ἡ θεραπαινὶς ἐν τῇ οἰκίᾳ μείνασα συμβουλεύει ὁτὲ μὲν τὸν δεσπότην, ὁτὲ δὲ τὴν δέσποιναν. Ἀλλ' ὁ Μπάρμπα Δῆμος, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε τὰς χιλίας δραχμάς, καταγγείλας τὸν Βερτόλδον ἐπὶ δολίᾳ πτωχεύσει ἐγένετο ἀφορμή, ἵνα οἱ δανεισταὶ τῆς κυρίας Μαρκόλφας συρρεύσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν ζητοῦντες τὰ ὀφειλόμενα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σύζυγος δὲν ἤθελε νὰ πληρώσῃ τὰ ἐκ τῆς πολυτελείας προκύψαντα χρέη, ἠναγκάσθη ἡ σπάταλος κυρία νὰ ὁμολογήσῃ μεθ' ὅρκου, ὅτι ἐγκαταλείπει τὸν Εὐρωπαϊκὸν βίον καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἀφελῆ τῶν ἡμετέρων πατέρων. Τότε ὁ ἐκ τοῦ μεγάλου κακοῦ ἀπαλλαγεὶς Βερτόλδος νομίζει τοῦτο ὡς ἡμέραν γάμων καὶ ὄντως τελεῖ τοιούτους.

Ἡ κωμῳδία λοιπὸν αὕτη, ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, ἔχει ὡρισμένον σκοπόν, δηλαδὴ τὴν διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῆς πολυτελείας ἐπάνοδον ἡμῶν εἰς τὸν ἀφελῆ τῶν ἡμετέρων πατέρων βίον. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ σκοποῦ ὁ ποιητὴς τοῦ Βερτόλδου δὲν εἶναι γελωτοποιός, ὡς συμβαίνει εἰς πολλοὺς θέλοντας νὰ γράψωσι κωμῳδίας, ἀλλὰ κωμικὸς ποιητὴς μάλιστα κατὰ τὸν Ἀριστοφάνειον τρόπον. Διότι καὶ ἐκεῖνος ἔχει ὡς ἰδανικὸν πρωτότυπον τοὺς Μαραθωνομάχους, πρὸς οὓς θέλει νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς συγχρόνους ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ πολιτικῷ βίῳ, ἔν τε τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ θρησκείᾳ. Ὄντως ὁ ἀληθὴς κωμικὸς ποιητὴς δημιουργεῖ ὁλόκληρον κόσμον ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ-

τον παραλαμβάνει, πρὸς ὃν ὠθεῖ τοὺς συγχρόνους. Τοιοῦτος θέλει νὰ ἦναι καὶ ὁ τὸν Βερτόλδον ποιήσας, ὡς αἱ πολλαὶ πρὸς τοὺς κριτὰς αὐτοῦ ἐπιστολαὶ μαρτυροῦσι, καί, ὡς φαίνεται, ἡ παροῦσα κωμῳδία εἶναι μόνον ἓν μέρος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τοῦ ποιητοῦ. Ὁ κύριος οὗτος σκοπὸν ἔχει διὰ τῆς κωμῳδίας νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, ἐν τῷ πολιτικῷ, ἐν τῇ παιδείᾳ, ἐν τῇ γλώσσῃ, ἐν τῇ διπλωματίᾳ καὶ πολλαχοῦ. Ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν μὲν νὰ ὑπάρχωσι παρ' ἡμῖν ἄνθρωποι ἔχοντες οὕτω γενναῖα αἰσθήματα, ἀλλ' ὡς κριταὶ ποιητικοῦ ἀγῶνος δὲν δυνάμεθα περὶ τοιούτων ζητημάτων νὰ ἀποφανθῶμεν καὶ μετὰ λύπης λέγομεν, ὅτι ἡ μεθ' ἡμῶν τοιαύτη ἀλληλογραφία δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ σκοπόν. Ἐν ᾧ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπιχειρεῖ νὰ λύσῃ τὸ περὶ δημοτικῆς γλώσσης ζήτημα καὶ ὑπὲρ ταύτης ἀποφαίνεται, ἐν τῷ δράματι περιπίπτει εἰς τὸ ἑξῆς ἁμάρτημα, δηλ. εἰσάγει Τριπολίτας ὁμιλοῦντας διάλεκτον μᾶλλον ἐν Ἑπταννήσῳ οὖσαν ἐν χρήσει ἢ ἐν Τριπόλει. Δυστυχῶς δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ σκηνὴ μετατίθεται εἴς τινα νῆσον· διότι ἡ κωμῳδία περιγράφει βίον τῆς Τριπόλεως. Πρὸς τούτοις παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἰδανικὸν πρωτότυπον ἢ ὁ Βερτόλδος, πρὸς ὃν θέλει νὰ ἀφομοιώσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν, εἶναι τοσοῦτον ἐκκεντρικὸς ἐν τῇ ἀφελείᾳ, ὅσον ἡ Μαρκόλφα ἐν τῇ πολυτελείᾳ. Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο ὄντως νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἀφελῆ βίον, ἂν τὸ πρωτότυπον αὐτοῦ ἦτο ἐπιεικέστερον καὶ πρὸς τὴν ἐποχὴν ἀνάλογον. Διότι, ἂν μὴ τοιοῦτον ὑπάρχῃ, μᾶλλον ἡ ἀφέλεια διακωμῳδεῖται ἢ ἡ πολυτέλεια καταπολεμεῖται καὶ οὐδεμία ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ ἐπέρχεται. Μάρτυς τοῦ λόγου ἡμῶν αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν σοφιστῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν βίον τῶν Μαραθωνομάχων. Οἱ λαοὶ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἐμφανίσει εἶναι εἰς ἄκρον λιτοὶ καὶ ἀφελεῖς, προϊούσης ὅμως τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν γίνονται πολυτελέστεροι καὶ τότε ὡς πρωτότυπον σώφρονος βίου δὲν πρέπει νὰ ὑποδεικνύηται ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος βίος, ἀλλὰ πρὸς τὰς περιστάσεις

σύμμετρος. Ἄλλως ἡ ἀποτυχία εἶναι βεβαία. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κωμῳδίας.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἠθοποιΐαν ὁ ποιητὴς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπέτυχεν. Π. χ. ὁ Βερτόλδος ὡς λίαν ἐκκεντρικὸς δὲν φαίνεται εἰλημμένος ἐκ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ἀλλὰ παρίσταται ὡς ἀπίθανος. Συγκρούονται ὅμως πολλάκις εὐφυῶς οἱ χαρακτῆρες καὶ ἐν τῇ συγκρούσει ταύτῃ ὁ ποιητὴς καλῶς ποιῶν ἀνεζήτησε τὸ κωμικὸν ἅλας. Ὁ δὲ μῦθος δὲν εἶναι μὲν λίαν τεχνηέντως πεπλεγμένος, ἀλλὰ καθίσταται ἀνεκτὸς διὰ τὴν καλὴν κάθαρσιν, ἥτις ἐπέρχεται κατὰ τοὺς νόμους τῆς πιθανότητος. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἠδύνατο μὲν νὰ γείνῃ διασκέδασίς τις διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφιλίωσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ τελετὴ γάμων. Τὰ μέγιστα ὅμως ἁμαρτάνει ὁ ποιητὴς διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς δραματικῆς γλώσσης. Ἕκαστον εἶδος τῆς ποιήσεως καὶ ἕκαστον εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου ἔχει ἰδίαν γλῶσσαν· ὁ ποιητὴς ὅμως τοῦ Βερτόλδου θέλων νὰ διδάξῃ ἐπιχειρεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Φωκυλίδου καὶ τοῦ Θεόγνιδος. Ὁ κωμικὸς ποιητὴς εἶναι ὁ μεγαλείτερος τῆς κοινωνίας διδάσκαλος, ἀλλὰ διδάσκει οὐχὶ ἀφηγηματικῶς ἢ συμβουλευτικῶς, ἀλλὰ καταγελῶν τὸ ἄξιον γέλωτος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἔχει τοιοῦτον χαρακτῆρα, στερεῖται δράσεως, ἡ στιχομυθία σπανίως εὑρίσκεται καὶ σχεδὸν ἡ ὅλη κωμῳδία ἐκ μακρῶν μονολόγων συνίσταται· αἱ μακρολογίαι ὅμως αὗται εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμεναι τοὺς μὲν παρόντας ἐν τῇ σκηνῇ ἠθοποιοὺς φέρουσιν εἰς ἀμηχανίαν, τὴν ὑπομονὴν τῶν θεατῶν ἐξαντλοῦσι καὶ τὸ ὅλον θέατρον εἰς νάρκην ῥίπτουσι· διότι πανταχοῦ μέν, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς μεσημβρινοῖς θεάτροις αἱ μακραὶ ἀγορεύσεις δὲν εἶναι ἀνεκταί. Ὡς τοιαύτη ἡ κωμῳδία δὲν δύναται νὰ διδαχθῇ ἐν θεάτρῳ καὶ μάτην ὁ ποιητὴς θερμῶς παρακαλεῖ, ἵνα μὴ οἱ κριταὶ διδάξωσιν τὴν κωμῳδίαν πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ. Ὡς φαίνεται, ἐξ ἀγνοίας συγχέει τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος πρὸς τὴν τοῦ θεάτρου. Ὁ ποιητὴς ὅμως εἶναι ὀξὺς παρατηρητὴς τῶν βιωτικῶν περιστάσεων καὶ ὡς διδακτικὸς

ἄνθρωπος σπουδαῖος, ὡς πρὸς πολλοῖς ἄλλοις δεικνύουσι καὶ τὰ ἑξῆς ἔκ τινος μονολόγου τοῦ Βερτόλδου.

Βερτόλδε, εἶσαι εὔμορφος; γυρεύει τὸν παρᾶ του·
ὁ ἄνθρωπος ἐξώδευσε, εὑρῆκε τὸ μπελᾶ του
μὲ σὲ, Μπερτόλδε, γαΐδαρε· οἱ ἄρχοντες ῥουφᾶνε,
τὸν ἀδικοῦν, γυρεύουνε τὸν κόπον νὰ τοῦ φᾶνε.
Καλὰ νὰ πάθῃς, ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ σωπαίνῃς,
τὸν σύντροφόν σου πάντοτε ζητεῖς νὰ κατακραίνῃς,
τὸ σπῆτί σου κατηγορεῖς καὶ πέφτει σὲ πλακόνει,
δὲν πρέπει νὰ ἀγανακτῇ σοφὸς καὶ νὰ θυμώνῃ,
τὰ ἄπλυτα φορέματα σ' τὸ σπῆτί σου νὰ πλύνῃς,
Στὸ δῆμο τὴν γυναῖκά σου γιατὶ νὰ κατακρίνῃς;
Σοῦ κόλλησε ἡ ῥετσινιά; μπορεῖς; διόρθωσέ την.
Δὲν ἠμπορεῖς; σιώπαινε, ἀλλέως χώρισέ την.
Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἄνθρωπον ὡς πρέπει
νὰ 'βρίζῃ τὴν γυναῖκά του εἰς ξένους καὶ νὰ βλέπῃ
καὶ ἄτοπα. Εἶν' δυνατὸς, ὁ ἄνδρας πάντα πταίει.
Ἀλλ' ἡ γυναῖκα φαρφουρὶ καὶ σπᾷ, γελᾷ καὶ κλαίει.
Δὲν τὴν ἐπῆρες μιὰ σεμνὴ, ὡραία Βλαχοπούλα
ἀπ' τὸ βυζὶ τῆς μάνας της καὶ νοικοκυροπούλα;
Τί ἔκαμες; τὴν ἄφησες νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει,
κυρὰ σοῦ ἔγεινε καὶ σὺ τῆς ἔγεινες κοπέλι.
Τῆς ἔμαθες τοὺς ἔρωτας τὰς τόσας σου πορνείας,
τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς δούλης Ἰταλίας,
καὶ τώρα ποῦ πελάγωσες ζητεῖς νὰ τὰ γυρίσῃς,
αὐτά 'πρεπε προτήτερα, Βερτόλδε, νὰ μετρήσῃς.
. . . .
Καὶ πάλιν ἔμεινε πιστὴ σ' ἐσένα κατεργάρη,
νὰ τὴν χωρίσῃς, ἄθλιε, ὁ διάβολος θὰ σὲ πάρῃ,
παντοῦ θὲ νὰ σὲ κυνηγῇ 'στὸ γάϊδαρο καβάλα,
ὁποῦ τὴν ἐρωτεύθηκες· θὰ σοῦ κρατῇ τὴν σάλα (;)
θὰ βλέπῃς πάντα, ὅπου πᾶς ἐμπρός σου τὸ ποτάμι,
ποῦ 'σὰν νεράϊδα ἔπλυνε, 'στὸν ἴσκιο 'στὸ σφενδάμι,
στ' 'Απρίλη μέσα τὴν δροσιὰ, τοῦ Μάη τὰ λουλούδια
τὰ ἀφελῆ της θ' ἀντηχοῦν 'στὰ ὦτά σου τραγούδια,
τὸν τρόπον τὸν εὐγενικὸν παντοῦ θενὰ θυμᾶσαι,
ὁποῦ σὲ ὑποδέχθηκε κ' ἐκεῖ ποῦ θὰ κοιμᾶσαι.
Παρδὼν, γυναῖκά μου! παρδών! συγγνώμην! ἐγὼ πταίω.
Συγχώρησόν μοι! ἥμαρτον! μετανοῶ! νὰ κλαίω. (κλαίει)
Στὸ Μπαρμπαδῆμο τί 'θελες γιὰ λοῦσα νὰ 'μιλήσῃς,
λεπτομερῶς τὸ σπῆτί σου νὰ τοῦ ἐξιστορήσῃς;

Γερνᾷς καὶ δὲν ἐγνώρισες νὰ διακρίνῃς φίλους,
τοὺς μαργαρίτας μὴ πετᾷς, τὰ ἅγια 'στοὺς σκύλους.
Ἐδῶ εἶν' ὅλοι πάνσοφοι καὶ νὰ τοὺς διορθώσῃς
δὲν θέλουν· θέλουν νὰ πετοῦν, ἂν ἔχῃς νὰ τοὺς δώσῃς,
Τὸν βλέπεις; εἶναι ἄγγελος, τὴν φλούδα του κυτάζεις,
τὸν 'ξεφλουδίζεις; σατανᾶς, τὴν γούνα νὰ τινάζῃς.
Ὡμίλησε τὴν γλῶσσάν σου, γιὰ νὰ σὲ πελαγώσῃ,
καὶ νὰ σὲ ῥίψῃ εὔκολα 'στὰ δίκτυα νὰ σὲ ζώσῃ,
καὶ σ' ἔζωσε, Βερτόδουλε, λαβράκι 'στὸ διβάρι.
Ἂν δὲν σὲ 'γδάρῃ, ἄφευκτα παράδες θὰ σοῦ πάρῃ.
Καὶ νὰ 'χαμεν ὑπομονή· ἀλλ' ἡ ἰατρική μου
δὲν ἔχει πλέον πέραση· γεμάτο τὸ πουγγί μου
καὶ ἡ κοιλ̯ιά μου 'στὸ χωρ̯ιὸ, ἀλλ' ἤθελε τὴν χώρα
ἡ εὐγενὴς κυρία μου, κ' εὑρήκαμε τὴν ψώρα.
Πλὴν πρέπει νὰ ἦναι δίκαιος κανεὶς νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθεια,
καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ σταθῶ, παντοῦ στημένα δίκτυα,
μοῦ εἶχαν οἱ ψευδόγ̯ιατροι, λῃσταὶ μ' ἐφοβερίζαν,
εἰς ταῖς καβαλικάδαις μου, τραμποῦκοι μὲ ὑβρίζαν
στοὺς δρόμους, πῶς ἐσκότωσα ἐγὼ τοὺς πεθαμένους,
οἱ τσαρλατάνοι 'στὰ βουνὰ τὸν κόσμον 'ξεγυμνόνουν
στὰς πόλεις μέσα οἱ γ̯ιατροὶ μὲ δίπλωμα σκοτόνουν.
Ἀλλ' ὁ Βερτόλδος δίπλωμα δὲν ἔχει, εἶναι ξένος
καὶ κόμμα δὲν ὑπηρετεῖ καὶ μένει πεταμένος.
Ἐμπρὸς ψυχή! μετ' οὐ πολὺ ἀφεύκτως θὰ πτωχεύσῃς,
νὰ ἀφήσῃς τὴν ἰατρικὴν καὶ σὺ νὰ τὰ βολεύσῃς,
τὰ κακουργοδικεῖά των δὲν εἶν' πτωχοκομεῖα;
οἰκίαι ἀκατοίκητοι τὸ κεντρικὸν ταμεῖον;
Δὲν πέφτουν νύκτα ἅρπυιαι εἰς τὰς εἰσαγγελίας
κ' ἁρπάζουν ἀνεπαίσθητα δραχμὰς δικογραφίας;
Λοιπὸν νὰ γείνῃς ἔνορκος, εἰσαγγελεὺς νὰ γείνῃς,
ταμίας, ἀνεξέλεγκτος νὰ τρώγῃς νὰ παχύνῃς,
νὰ ἔχῃ ἡ γυναῖκά σου νὰ μὴ παραπονῆται,
ὡς ἄρχοντες ἀληθινὰ, ὡς ἀδελφοὶ νὰ ζῆτε.
Τί; καὶ ἀξιωματικὸς δὲν ἠμπορεῖς νὰ γείνῃς;
ἐδῶ δὲν εἶναι πόλεμος 'στὴν κλίνην σου 'ποθαίνεις,
καὶ τρώγεις, πίνεις 'ξέγνοιαστα καὶ ὁ κόσμος σὲ τρομάσσει
νὰ 'ξεσπαθώσῃς μιᾷ φορὰ, τὸ αἷμά του θὰ χάσῃ.

Ἡ δὲ Ἀκανθοδέσμη δὲν εἶναι κωμῳδία, ὡς ἐπιγράφεται, ἀλλὰ μᾶλλον μῖμος· διότι ὁ μὲν μῦθος εἶναι ἁπλούστατος, οἱ δὲ χαρακτῆρες τῶν δρώντων προσώπων τὴν σπουδαιο-

τέραν θέσιν λαμβάνουσιν. Οὗτοι ὅμως δὲν εἶναι ὡρισμένα πρόσωπα, ἀλλ' ἐπαγγέλματα ἢ ἀνθρώπιναι κακίαι, δηλαδὴ ἄφρων ποιητής, ξενοδόχος φιλοχρήματος, βάναυσος ὑπηρέτης, ἄσωτος νεανίας, λαίμαργος, ἐπιεικὴς σύζυγος καὶ διεφθαρμένη γυνή. Εἰς τοιούτους ἀνθρώπους συνελθόντας παρὰ τῇ ξενοδόχῳ ὁ ἄσωτος προσφέρει συμπόσιον, ὅπως οὕτω συνάψῃ στενὰς σχέσεις μετά τε τῆς ξενοδόχου καὶ τῆς Φιλομειδοῦς, τῆς συζύγου τοῦ π α υ σ α ν ί ο υ κατὰ τὴν νεωτάτην τῆς λέξεως σημασίαν. Ἀλλ', ἐν ᾧ ἡ μὲν ξενοδόχος προσεδόκα χρήματα, ὁ δὲ παυσανίας προξενικὴν θέσιν παρὰ τοῦ ἀσώτου (διότι οὗτος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν), αἴφνης ἔρχεται Ἄγγελος, ὁ γραμματεὺς τοῦ ἀσώτου Σπαταλάχου, ἀγγέλλων, ὅτι ὁ μὲν ἐν Πάτραις ἀτμόμυλος αὐτοῦ ἀπετεφρώθη, οἱ δὲ δανεισταὶ κατέσχον τὴν ὑπολειφθεῖσαν οὐσίαν, καὶ τέλος ὁ θεῖος ὑπουργὸς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ σχέσεις μετὰ τοιούτου ἀνεψιοῦ. Τότε δὴ ἐγείρεται ἡ ἀγανάκτησις πάντων κατὰ τοῦ ἀσώτου· διότι ἡ μὲν ξενοδόχος δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὰ τοῦ συμποσίου ἔξοδα, ὁ δὲ Θεσοθήρας οὐδεμίαν πλέον περὶ διορισμοῦ ἐλπίδα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ. Ἀλλὰ κατὰ πρότασιν τῆς ξενοδόχου γίνεται ἀπόφασις, ἵνα ἕκαστος πληρώσῃ τὸ ἀνάλογον ἑκάστῳ χρηματικὸν ποσόν. Ἐν ᾧ ὁ μῦθος τοῦ μίμου τούτου οὔτε καλῶς, οὔτε στερεῶς εἶναι πεπλεγμένος, οἱ χαρακτῆρες ἔν τισι σημείοις εἶναι εὐφυῶς διαγεγραμμένοι. Τινὲς ὅμως εἶναι ὑπερβολικώτεροι τοῦ δέοντος καὶ ἀπίθανοι π. χ. ὁ τοῦ ποιητοῦ, καὶ δὴ τὰ λεγόμενα ἐν τῷ προλόγῳ δὲν ἔχουσι καλῶς ἐν τῇ ἀρχῇ λεγόμενα. Ὡσαύτως ὁ λαίμαργος ἀντὶ νὰ τρώγῃ διηνεκῶς διηγεῖται ἐν τῷ συμποσίῳ μῦθον, ὅστις διεκώλυε τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ἡ γλῶσσα εἶναι μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον καλή, ἀλλ' ἐνίοτε ὁ ποιητὴς περιπίπτει εἰς ἀπροσδόκητα ἁμαρτήματα.*

Ἡ δὲ κωμῳδία Τ ο ῦ Δ ι α β ό λ ο υ ἢ Κ ά λ τ σ α ἐπιγρά-

* Π. χ. λέγει δ ὲ ν θ ὰ ἐ π ά ν θ α ν ε ς (σίχ. 411).

φεται ἐκ τῆς ἡρωΐδος τοῦ δράματος. Ταύτην ἀγαπᾷ ὀγδοηκοντούτης γέρων ποιητής, ὁ Κατσαβρόκος, συνάμα ὅμως καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰσίδωρος. Ἡ κυρία ὅμως Διαβόλου Κάλτσα οὐδέτερον τούτων ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ σύζυγον. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ μὲν γέρων ἐνόμιζεν, ὅτι ἦτο ἐγγὺς νὰ νυμφευθῇ ταύτην, ὁ δὲ υἱός, ἐπίστευσεν, ὅτι ἐξαπατήσας τὸν πατέρα ἔμελλε νὰ λάβῃ αὐτὸς γυναῖκα, ἡ Διαβόλου Κάλτσα ἄλλα εἶχε κατὰ νοῦν. Ἀφ' οὗ αὕτη ἔπεισε τὸν γέροντα Κατσαβρόκον νὰ δωρήσῃ αὐτῇ τὴν περιουσίαν διὰ συμβολαίου, αἴφνης ἦλθε κλητὴρ τῆς βουλῆς παρακαλῶν τὸν βουλευτὴν ἅμα καὶ ποιητὴν Κατσαβρόκον νὰ ἔλθῃ, ὅπως ψηφίσῃ ὑπὲρ τοῦ ὑπουργείου κινδυνεύοντος, καὶ ἡ κυρία Διαβόλου Κάλτσα λαβοῦσα εὐκαιρίαν δίδει τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς ἕτερον ποιητήν, τὸν Σκαπέτσον, ὃν ἠγάπα. Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ παρίσταται καὶ χορὸς κολάκων διαιρούμενος εἰς δύο ἡμιχόρια.

Ἡ κάθαρσις τῆς κωμῳδίας ταύτης δὲν εἶναι καλή· διότι τιμωρεῖται μὲν ὁ γέρων ποιητὴς ὁ παρὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ θέλων νὰ νυμφευθῇ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ θέλων νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἴδιον πατέρα, ἀλλὰ δι' ἄλλης ἀπάτης. Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρωΐδος ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἡ Διαβόλου Κάλτσα εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς γυναικείας πανουργίας, δὲν ἔχει ὅμως οὕτω· διότι, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν τελευταίαν πρᾶξιν, αὕτη δὲν παρέχει μεγάλα δείγματα πρωτοτύπου δολοπλοκίας. Ἂν καὶ ὁ μῦθος τῆς κωμῳδίας δὲν ἦναι πεπλεγμένος κατὰ τὸ πιθανὸν καὶ τὸ ἀναγκαῖον, ὅμως ἐν τοῖς μέρεσιν ἐπιδεικνύει ὁ ποιητὴς εὐφυΐαν πρὸς περιγραφὴν τοῦ κατωτέρου κοινωνικοῦ βίου, ὡς δύναται νὰ δείξῃ καὶ ὁ ἑξῆς μονόλογος τῆς ἡρωΐδος τῆς κωμῳδίας (ἐν ἀρχῇ):

Νὰ γείνω κόραξ, ὄνος, ψύλλος, ποντικὸς,
κερατοφορεμένος τρισκατάρατος
καὶ τέρας ἀσχημίας ἔτι ἄστεργον,
ἂν ἠδυνάμην μόνον νὰ βεβαιωθῶ
ποῦ ὁ Σκαπέτσος εἶναι (καὶ) ἀργοπορεῖ;

῾Ολόκληρον παρῆλθεν ἤδη τέταρτον
ἀφ' ὅτου νὰ 'γκαρίζ' ὁ ὄνος ἤρχισε
τῆς γειτονίσσης μας τῆς Τεπερίναινας,
κ' ἐν ᾧ μοῦ ὑπεσχέθη τὴν οἰκίαν μας
νὰ ἀναβαίνῃ μὲ τὸ πρῶτον 'γκάρισμα
οὐδ' ἡ σκιὰ ἐπὶ τοῦ τοίχου φαίνεται
τῆς τρυφερᾶς ὡς δέρμα χοίρου μύτης του.
Εἰς τὴν Εἰρήνην ἆρά γε ν' εὑρίσκηται;

Καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς ἔχει εὐφυΐαν πρὸς παραγωγὴν κωμικοῦ ἅλατος, ἀλλ' εἶναι ἔτι ἄπειρος περὶ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου καὶ ἀσθενὴς περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν.

῾Η δὲ ὑπόθεσις τοῦ Τοκογλύφου εἶναι τετριμμένη. Φιλάργυρός τις Πολύβιος ὀνομαζόμενος ἔχων θυγατέρα οὖσαν ἐν ἡλικίᾳ γάμου ἐκ φειδοῦς χρημάτων δὲν θέλει νὰ ἐκδώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν Φίλιππον, ὅστις προσποιεῖται, ὅτι θερμῶς ἀγαπᾷ αὐτήν. Συγκρούεται λοιπὸν πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Εὐλαλίαν καὶ τὴν θυγατέρα Φροσύνην. 'Αφ' οὗ διὰ μακρῶν ἐρίδων πρὸς ταύτας καὶ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας (δύο τοιούτους) ὁ ποιητὴς κατώρθωσε νὰ διαγράψῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ τοκογλύφου, τέλος φέρει αὐτὸν εἰς τὰ Χαφτεῖα, ἵνα δανείσῃ χρήματα πρός τινα φίλον τοῦ 'Ανδρέου. 'Αλλ' ἐκεῖ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τοῦ τε θεσοθήρα Φιλίππου καὶ τοῦ τοκογλύφου ἀνακαλύπτεται, ὅτι ὁ τὰ χρήματα θέλων νὰ δανεισθῇ εἶναι ὁ Φίλιππος ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐπιδόξου πενθεροῦ ὑπεδείκνυεν ἑαυτὸν ὡς πλούσιον. ῾Η κωμῳδία λήγει, ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος ἀγγέλει εἰς τοὺς συμφοιτητὰς τῶν Χαφτείων, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον πίπτει καὶ οἱ θεσοθῆραι ἀλαλάζουσιν. 'Αλλ', ὡς περιέπλεξε τὸν μῦθον ὁ ποιητής, στερεῖται τὸ δρᾶμα σκοποῦ· διότι, ἐν ᾧ οὗτος προὐτίθετο νὰ κολάσῃ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ἐν τέλει ὁ τοκογλύφος θριαμβεύει διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς πενίας τοῦ ἐπιδόξου γαμβροῦ. ῾Ο ποιητὴς καταναλίσκει πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ τοκογλύφου, ἐν ᾧ ἡ ὑπόθεσις αὐτη εἶναι τετριμμένη, ὡς καὶ αὐτὸς ἴσως παρετήρησεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ θεάτρῳ. 'Αφ' οὗ λοιπὸν τὸ ζήτημα ἦτο ἐξην-

τλημένον, έπρεπε νὰ προσέξῃ εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν κάθαρσιν. Πρὸς τούτοις ὁ ποιητὴς τὸ κωμικὸν οὔτε ἐκ τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου, οὔτε ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν χαρακτήρων, ἀλλ᾽ ἐξ ἀτυχῶν παρανοήσεων φράσεων ἀντλεῖ, ὅπερ βεβαίως δὲν εἶναι ὁ ἄριστος τρόπος τῆς κωμικῆς ποιήσεως. Ὁπωσδήποτε ἀποσπῶμεν τὸν θρῆνον τῆς θυγατρὸς τοῦ τοκογλύφου, ὅπως δειχθῇ ἡ ἀξία τῆς κωμῳδίας.

Ὦ Θεέ μου! ὦ Θεέ μου!
μὲ αὐτὰς τὰς ὑποψίας
μὲ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο
ὁ καιρὸς θὰ διαβαίνῃ
ἡ νεότης θὰ περᾷ!
Καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο
δι᾽ ἐμὲ δὲν θὰ φροντίζῃ
καὶ θὰ μείνω, ὅπως λέγουν,
εἰς τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ.
Δυστυχία σου Φροσύνη!
δυστυχία σου Φροσύνη!
Ἄχ! μοῦ ἔρχεται νὰ κλαύσω
νὰ θρηνήσω καὶ νὰ πιάσω
τὴν κατηραμένη Μοῖρα
νὰ τὴν δείρω, νὰ τὴν δείρω
ἴσως ἴσως καὶ ἀλλάξῃ!
κ᾽ εὐτυχήσω ἡ καϋμένη.

Βεβαίως ἡ ἐπανάληψις γίνεται διὰ τὰ χαίνοντα τοῦ ῥυθμοῦ.

Τοῦ δὲ Ψευδογενοῦς ἡ ὑπόθεσις εἶναι περιπεπλεγμένη, ὁ δὲ ποιητὴς σκοπὸν ἔχει νὰ κολάσῃ τὴν ἀσωτείαν. Πρὸς τοῦτο πλάττει τὸν μῦθον, ὅτι Πέτρος τις ζῶν ἐν Κερασοῦντι εἶχεν υἱὸν ἄσωτον Παῦλον ὀνομαζόμενον, ὅστις κλέψας χρήματα παρὰ τοῦ πατρὸς ἔφυγε. Μαθὼν ὅμως, ὅτι οὗτος συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ διαβοήτου λῃστοῦ τῆς χώρας ἐκείνης Δελὴ-Βελῆ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, μετωνομάσθη Εὐγένιος, ἐδαπάνησεν εἰς ἄσωτον βίον τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς, περιέπεσεν εἰς χρέη καὶ διὰ παντὸς μέσου ἐπειρᾶτο νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν σεμνὴν Χαρίκλειαν, ἣν ἠγάπα ὁ ἀγαθὸς

μὲν, ἀλλὰ πένης Θεόδωρος. Οὗτος διατρίβων ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παύλου ἀνεκάλυψε σημείωσιν δηλοῦσαν, ποῦ ὁ Πέτρος εἶχε κεκρυμμένον μέγα ποσὸν χρυσῶν νομισμάτων. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχον, αἴφνης ὁ Πέτρος σωθεὶς καὶ οἴκαδε ἐπανελθὼν ἀποδιώκει τὸν υἱόν, ἀποπέμπει τοὺς δανειστὰς τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, οἵτινες ῥίπτουσιν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν. Μετ' ὀλίγον ὁ Θεόδωρος πειραθεὶς νὰ ἀνορύξῃ τὸν θησαυρὸν καὶ καταγγελθεὶς εὑρίσκει τὸν Παῦλον εἰς τὴν φυλακήν, ἐν ᾗ ἀφηγεῖται τὸ αἴτιον τῆς φυλακίσεως. Μετ' ὀλίγον ἀποδιδράσκει ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Δελὶ-Βελῆ ἐκ τῆς φυλακῆς, ἀνορύσσει τὸν θησαυρὸν τοῦ πατρὸς, ἀποτίει τὰ ὀφειλόμενα καὶ μέρος τούτων κρύπτει, ὅπως νυμφευθῇ τὴν Χαρίκλειαν, ἐν ᾧ πανταχοῦ καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντος πατρός. Τέλος ἔρχεται ὁ θεῖος τοῦ Θεοδώρου Ἀντώνιος, ὅστις πλούσιος ὢν κατορθόνει, ἵνα συνάψῃ εἰς γάμον τὸν ἀνεψιὸν μετὰ τῆς Χαρικλείας. Τὰ δὲ κεκρυμμένα χρήματα ἀνευρίσκει πτωχή τις γυνὴ Φωτεινὴ ὀνομαζομένη, ἥτις κομίζει αὐτὰ εἰς τὸν Πέτρον. Οὗτος λαμβάνει σύζυγον τὴν Φωτεινήν, ἀποκηρύττει τὸν υἱὸν καὶ ἄγει αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν. Σώζεται ὅμως ἐκ τῆς ἐπιεικείας τοῦ Θεοδώρου, ὅστις προσλαμβάνει αὐτὸν ὑπάλληλον ἐν τῷ καταστήματι, οὗ πρόκειται νὰ γείνῃ διευθυντής. Ὁ μῦθος τῆς κωμῳδίας ταύτης ἔχει μὲν ποικιλίαν περιστάσεων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πλοκὴ μύθου. Ἡ λύσις τοῦ δράματος εἶναι τεχνικὴ καὶ ἡ κάθαρσις ἠθικὴ καὶ οἱ χαρακτῆρες οὐχὶ κακῶς διαγεγραμμένοι. Καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς εἶναι λόγιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ λείπει εἰς αὐτὸν ἡ ἐλευθερία τῆς φαντασίας, μεγάλη δόσις κωμικοῦ ἅλατος καὶ ἔχει μόνον τοὺς χαρακτῆρας τῆς μετριότητος. Ἔχει ὅμως τὴν ἀρετὴν ὁ ποιητής, ὅτι λαμβάνει τὰς εἰκόνας ἐκ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου καὶ ἴσως ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς ἡ κωμῳδία αὕτη ἤθελε προξενήσει μείζονα αἴσθησιν Ἀτυχὴς ὅμως εἶναι ἡ χρῆσις τῆς διαλέκτου τῶν Κερασουντίων· διότι οὕτως ὁ ποιητὴς καταδικάζει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἵνα γείνῃ κτῆμα μόνον τῆς ἰδίας πατρίδος.

Τέλος ὡς ἀρίστη κωμῳδία τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑποβληθεισῶν ἐθεωρήθη ἡ ἐπιγραφομένη Οἱ δύο δικηγόροι καὶ συνισταμένη ἐκ τριῶν μερῶν. Ὁ ποιητὴς ταύτης προτίθεται, ἵνα διακωμῳδήσῃ τοὺς δικηγόρους τοὺς τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα ταπεινοῦντας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πλάττει τὸν μῦθον, ὅτι δικηγόρος τις Τηγανᾶς ὀνομαζόμενος φοιτᾷ εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον τοῦ Χονδροδήμου, ὅπως ἐνταῦθα εὑρίσκῃ ὑποθέσεις. Καὶ ὄντως ἐνταῦθα ἔρχεται οἰνόφλυξ τις γέρων Κουρκούτης τὸ ὄνομα, ὅστις ἐν τῇ μέθῃ αὑτοῦ ἔθραυσε τὴν κλειδωνιὰν τῆς θύρας τοῦ γείτονος. Ἐν ᾧ οὗτος πίπτει εἰς βαθὺν ὕπνον, ὁ ποιητὴς εὑρίσκει τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἀναπτύξῃ κωμικὰς σκηνὰς μεταξὺ τοῦ δικηγόρου Τηγανᾶ καὶ τῆς θεραπαινίδος Μαρίας τῆς πεμφθείσης ὑπὸ τῆς Φλωροῦς, ἵνα ἀγοράσῃ οἶνον. Ἐν ᾧ ὁ πειναλέος δικηγορίσκος εἶχεν ἔρωτα πρὸς τὸν πλοῦτον τῆς ἀνεψιᾶς τῆς Φλωροῦς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ῥάπτου συνῆπτε σχέσεις μετὰ τῆς θεραπαινίδος Μαρίας, ἐφλόγιζε τὴν καρδίαν καὶ ἐκένου τὸ βαλάντιον. Ἀλλ' ἐν τέλει γίνεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ Μαρία ἀπέρχεται ἀπειλοῦσα διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸν δικηγόρον, ὅστις δολίως ἀφήρεσε τὰ χρήματα αὐτῆς. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ἐγείρεται ἐκ τοῦ ὕπνου ὁ οἰνόφλυξ Κουρκούτης, ὃν ὁ πειναλέος δικηγορίσκος πειρᾶται νὰ περιπλέξῃ εἰς δίκην πολυδάπανον. Ἀλλ' αἴφνης ἐπέρχεται ἄλλος δικηγόρος, ὁ Ψευτάκης, καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐγείρεται δεινὸς ἅμα καὶ κωμικὸς ἀγών, ὧν ἕκαστος ἐπιδεικνύει ἐν τῷ οἰνοπωλείῳ τὴν δικανικὴν αὑτοῦ δεινότητα. Ἐν τῇ τρίτῃ πράξει ἐλθὼν Δῆμος, ὁ ἀδελφὸς τῆς Μαρίας, τύπτει τὸν Τηγανᾶν διὰ τὴν ἀπάτην. Οὕτω τιμωρεῖται ὁ ἀπατεών, ὁ Κουρκούτης μετανοῶν ἀποφασίζει νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μετὰ τοῦ γείτονος καὶ ὁ τέως νικητὴς δικηγόρος ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ. Πρὸς τούτοις οἱ δικηγόροι σωφρονίζονται καὶ ὁ μὲν οἰνοπώλης ἀποφασίζει νὰ γείνῃ γεωργός, ὁ δὲ οἰνόφλυξ νὰ παύσῃ πίνων οἶνον. Ἡ κωμῳδία αὕτη, ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, ἔχει πλοκὴν μύθου οὐχὶ ἀτυχῆ, περιπετείας ἀναγνωρίσεις καὶ ὑπό-

θεσιν οὐχὶ τετριμμένην. Πρὸς τούτοις χαρακτηρίζει τὸν ποιητὴν δημιουργικὴ δύναμις καὶ εὐφυΐα, ἥτις ὅμως καταναλίσκεται εἰς περιγραφὴν τοῦ κατωτέρου κοινωνικοῦ βίου. Ἀποβλέπει μὲν οὗτος πάντοτε πρὸς τὸ πιθανόν, ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ καὶ ἀπιθανότητας ἐν τῇ κωμῳδίᾳ π. χ. ἐν τῷ οἰνοπωλείῳ ἀπροόπτως γίνεται περὶ γάμου πρότασις, ὅπερ, ὡς ἐκεῖ γίνεται, οὔτε εἴθισται οὔτε πιθανὸν φαίνεται. Τέλος θέλων ὁ ποιητὴς νὰ μιμηθῇ τὸν Ἀριστοφάνης προβαίνει μέχρι τῶν πολυσυλλάβων ἐκείνου λέξεων, αἵτινες ὅμως, ὅπως γείνωσιν ἀνεκταί, ὤφειλον νὰ ἦναι εὐφυέστερον καὶ τεχνικώτερον κατεσκευασμέναι. Καθ' ὅλου ὁ κωμικὸς οὗτος ποιητὴς διεκόσμησε τὸ ἔργον αὐτοῦ διὰ πολλῶν κωμικῶν σκηνῶν, ἐξ ὧν διαπρέπει ὁ ἐν τῷ οἰνοπωλείῳ ἀγὼν τῶν δύο δικηγόρων.

Ἐκ πασῶν τοῦ τραγῳδιῶν περὶ μιᾶς μόνης, τοῦ Πέτρου Γανδαλόνη, ἐκρίθη ἄξιον νὰ γείνῃ λόγος καὶ τοῦτο δικαίως δύναται νὰ λεχθῇ πρὸς τιμὴν τοῦ ποιήσαντος ταύτην τὴν τραγῳδίαν. Ἐν ταύτῃ ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας Πέτρος Γανδαλόνης, υἱὸς τοῦ Ἕλληνος διοικητοῦ τοῦ Σελίνου, Γεωργίου Γανδαλόνη, προὔκειτο νὰ μνηστευθῇ Μαρίαν τὴν θυγατέρα Μουσούρη, τοῦ προκρίτου τῆς αὐτῆς χώρας. Ὁ νέος ὅμως ἠγάπα μὲν τὴν Ἑλληνίδα, ὅμως οὐχὶ ὡς μνηστὴν, ἀλλ' ὡς ἀδελφὴν, διότι ἡ καρδία αὐτοῦ ἐφλογίζετο ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς Ἑνετῆς Βεατρίκης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μολλίνη, ὅστις γίνεται Δοὺξ τῆς Κρήτης. Ὁ νέος Γανδανόλης ἥμαρτεν, ὅτι σιωπηλῶς ἐξηπάτα τὴν δυστυχῆ Μαρίαν μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ ἀρραβῶνος, ὅτε διαρρήδην πρὸ τοῦ Μουσούρη καὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἀρνεῖται νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν Ἑλληνίδα. Ὁ ἀτυχὴς πατὴρ, καίπερ μὴ θέλων νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ Ἑνετῶν, ὅμως ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν υἱὸν ἀναγκάζεται χάριν αὐτοῦ νὰ αἰτήσῃ τὴν δεξιὰν τῆς θυγατρὸς τοῦ Δουκὸς καὶ ὁ πανοῦργος Ἑνετὸς ὑπισχνεῖται αὐτὴν, ὅπως κατ' αὐτὴν τὴν τελετὴν τοῦ ἀρραβῶνος φονεύσῃ τὸν μνηστῆρα τῆς θυγατρός. Πρὸς τοῦτο εἰργάσθησαν ὁ Ῥοδόλφος,

διοικητὴς τῶν Χανίων, ὅστις ἠγάπα τὴν Βεατρίκην, καὶ ὁ εὐγενὴς Ἑνετὸς Ἀλβέρτος, οὗ τὴν καρδίαν διέκαιον τὰ θέλγητρα τῆς Ἑλληνίδος Μαρίας. Καὶ ὄντως ἡ ἡμέρα τῆς καταχθονίου τελετῆς ὡρίσθη, προσωπιδοφόροι κατὰ τὰ Ἑνετικὰ ἔθιμα συρρέουσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Μολλίνη και ὁ Ἀλβέρτος διανοεῖται, ἵνα ἀγάγῃ ἐκεῖ αὐτὴν τὴν Μαρίαν προσωπιδοφόρον, ὅπως αὕτη ἰδοῦσα τὸν Γανδαλόνην νεκρὸν ἄπελπις ἤδη παραδοθῇ εἰς τοὺς ἔρωτας τοῦ Ἑνετοῦ. Ἀλλ' ἡ δυστυχὴς μνηστὴ καίπερ προδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γανδαλόνη, ὅμως σπεύδει, ἵνα σώσῃ τὸν μνηστῆρα. Οὕτως ἔρχονται καὶ οἱ δύο οὗτοι προσωπιδοφόροι εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ κακουργήματος, καὶ ἐν ᾧ ἡ Μαρία προτρέπει τὸν προδότην μνηστῆρα, ἵνα φύγῃ, ἀκούεται συμπλοκή, ἐν ᾗ φονεύεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ προσωπιδοφόρου Μολλίνη ὁ πατὴρ τοῦ Γανδαλόνη καὶ μετ' ὀλίγον αὐτὸς ὁ ἥρως τοῦ δράματος. Τούτων τελεσθέντων ὁ μοχθηρὸς Δοὺξ πειρᾶται νὰ ἀνεύρῃ δῆθεν τὸν φονέα, ἀλλ' ἡ Μαρία ἀποκαλύπτει, ὅτι αὐτὸς οὗτος διεπράξατο τὸ στυγερὸν ἔγκλημα. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἡ μὲν Ἑνετὴ Βεατρίκη, ἡ περιπαθέστατα τὸν Γανδαλόνην ἀγαπῶσα, αὐτοκτονεῖ καὶ ἡ Μαρία γίνεται παράφρων. Οὕτως καὶ ἡ μοχθηρία τοῦ Ἑνετοῦ Δουκὸς κολάζεται καὶ ἡ ἐκ κουφότητος ἀπιστία τοῦ Γανδαλόνη τιμωρεῖται.

Ἐπειδὴ εἷς τῶν κριτῶν ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν πλοκὴν τῆς τραγῳδίας ταύτης, ἥτις καὶ περιπετείας καὶ ἀναγνωρίσεις καὶ κάθαρσιν οὐχὶ κακὴν ἔχει, ἡ περιγραφὴ τῆς ὑποθέσεως ἐγένετο ἐκτενεστέρα· ἡ ἀρετὴ αὕτη οὕτως ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ κριτοῦ τούτου, ὥστε ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐθεώρησε τὴν τραγῳδίαν ταύτην ὡς τὸ ἀρτιώτερον ἔργον τῶν ἐν τῷ ἐφετεινῷ ἀγῶνι ὑποβληθέντων ποιημάτων. Πάντες ὅμως συμφωνοῦσιν, ὅτι τὰ μέρη δὲν εἶναι πανταχοῦ καλῶς ἐξειργασμένα, ἀλλ' ἔχουσιν ἀνάγκην σπουδαίας διορθώσεως, οἱ χαρακτῆρες εἶναι μὲν ποικίλοι, ὅμως οὐχὶ ἅπαντες ἐπιτυχεῖς· πρὸς τούτοις ὁ ἥρως τοῦ δράματος χαρακτηρίζεται οὕτως, ὥστε οὐδεμίαν συμπάθειαν τοῦ θεατοῦ διεγείρει καὶ ἓν δευτερεῦον πρόσωπον, ὁ Πα-

τερόπουλος, ἔχει ἦθος, ὅπερ κατά τινας κριτὰς ἥρμοζε νὰ κοσμῇ τὸν ἥρωα τοῦ δράματος. Ὁ ποιητὴς ἔχει μέν, ὡς φαίνεται, πεῖραν τῆς σκηνῆς, ὅμως ἐκ σπουδῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ τοὺς στίχους ἰδεῶν, ἀλλ' ἐνιαχοῦ κατεβίβασε τὴν στιχομυθίαν εἰς κοινοὺς τόπους. Εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ποιητοῦ πρέπει ἴσως νὰ ἀποδοθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐνιαχοῦ ἔχει στίχους ὑπερκαταλήκτους καὶ χωλούς, ὅπερ ὅμως σχεδὸν εἰς πάντα τὰ ποιήματα ὑπάρχει. Ἐπειδὴ τὸ δρᾶμα ἔχει ἀρετάς, προτρέπομεν τὸν ποιητὴν νὰ διορθώσῃ αὐτὸ καὶ μάλιστα κατὰ τὰ οὐσιώδη, ἀφ' οὗ εἶχε τὴν φιλοτιμίαν νὰ μελετήσῃ τὸ μέρος τοῦτο τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας. Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ χαίρωμεν, διότι οἱ Ἑνετοὶ ἀπελθόντες ἐκ τῆς πατρίδος ἡμῶν τρία τινὰ κατέλιπον, ἐρείπια, πικρὰς ἀναμνήσεις καὶ ὑ π ο θ έ σ ε ι ς δραμάτων.

Πρὶν μεταβῶμεν ἐκ τοῦ δράματος εἰς τὸ ἔπος, προτιθέμεθα νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ μικτοῦ τινος εἴδους, ὅπερ συνέστη ἐκ τῆς ἐπικῆς ὕλης καὶ τῆς λυρικῆς χροιᾶς καὶ ὠνομάσθη ὑπό τινων ἐ π ι κ ο λ υ ρ ι κ ὸ ν ε ἶ δ ο ς καὶ ἐ π ι κ ο λ υ ρ ι κ ὰ ποιήματα. Τοιοῦτον εἶναι τὸ μικρὸν ποιημάτιον, τὸ ἐπιγραφόμενον Ὁ γ ο ρ γ ὸ ς ἱ έ ρ α ξ. Ὁ ποιητής, τούτου λαβὼν ὡς ὑπόθεσιν Ἀμερικανικήν τινα παράδοσιν ἐπιδεικνύει εὐχέρειαν περὶ τὴν διήγησιν, ζωηρὰν φαντασίαν καὶ οὕτως ἄγει τὸν ἀναγνώστην εἰς ἀήθη κόσμον, ἕνεκα ὅμως τῆς ἀτυχοῦς ἐκλογῆς τῶν ῥυθμῶν ἡ γλῶσσα ἀποβαίνει βεβιασμένη καὶ ἀσαφής· ἂν δὲ ὁ ἀναγνώστης κατορθώσῃ νὰ ἐννοήσῃ τὸν ποιητήν, μᾶλλον τέρπεται ἢ ὠφελεῖται. Οἱ κριταὶ τοῦ ἀγῶνος ἂν καὶ νομίζωσιν, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὥρισαν τὴν ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι, εἶναι ὁ ἄριστος, ὅμως οὔτε τὰ νεώτερα ἀριστοτεχνήματα παραγνωρίζουσιν, οὔτε τοὺς θέλοντας νὰ ποιῶσι κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον δύνανται νὰ ἀποτρέπωσιν· ὑπομιμνήσκουσι μόνον, ὅτι τὸ ἔπος εἶναι διήγησις καὶ ὡς τοιαύτη προϋποτίθησιν ἠρεμίαν πνεύματος, ἣν διαταράττει τὸ πάθος καὶ ἡ ταραχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

Ἀναντιρρήτως μείζονα ἀξίαν ἔχει τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα, ὅπερ ὀνομάζεται **Φαέθων**. Ἐκ τοῦ ὀνόματος ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς πραγματεύεται τὸν μῦθον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς νύμφης Κλυμένης, καθ' ὃν ὁ νεανίσκος οὗτος παρὰ τὰς μετὰ δακρύων παραινέσεις τῆς μητρὸς καὶ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ πατρὸς ἐτόλμησε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ἅρμα εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ νεανικαὶ χεῖρες τοῦ Φαέθοντος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναχαιτίσωσι τοὺς ἀφηνιάσαντας ἵππους, αἱ φλόγες κατέκαυσαν μέγα μέρος τῆς Γῆς καὶ ὁ Ζεὺς ὀργισθεὶς κατεκεραύνωσε τὸν νεανίαν. Ἐνταῦθα λήγει τὸ ποίημα τοῦτο, ἐν ᾧ ἐκ τῶν ἀρχαίων γινώσκομεν, ὅτι ὁ κατακεραυνωθεὶς κατέπεσεν εἰς τὸν Ἠριδανὸν ποταμὸν καὶ ὅτι αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ Ἡλιάδες θρηνοῦσαι μετεμορφώθησαν εἰς αἰγείρους. Πιστεύομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Εὐριπίδην (ἐν Ἱππολυτ. 735) καὶ τὸν Πλάτωνα (ἐν Τιμαίῳ 22) καὶ τὸν Λουκιανὸν (Διαλ. θεῶν 25) καὶ πρὸ πάντων τὸν Ὀβίδιον τὸν ἐκτενέστερον περὶ τοῦ μύθου πραγματευόμενον, ἀλλ' ὅτι ἐκ προθέσεως τὰ περὶ τῶν Ἡλιάδων ἀπέφυγε· διότι ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ μύθου τούτου θέλων ἀλληγορικῶς νὰ ἀπεικονίσῃ, ὡς πολλαχοῦ τοῦ ποιήματος ὑποδεικνύεται, ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅπερ πάντοτε μετὰ μεγίστης τῆς τόλμης ἐπιθυμεῖ, ἵνα εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας ἀνυψωθῇ, πολλάκις ἀκλεέστατα καταπίπτει, ἴσως ἐνόμισεν, ὅτι οἱ θρῆνοι τῶν Ἡλιάδων ἤθελον ἀφαιρέσει μέγα μέρος τῆς ἀλληγορίας. Ὅτι ὁ μῦθος οὗτος εἶναι ἐπιδεκτικὸς ἀλληγοριῶν, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ (22)* ἐπειρᾶτο νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τοῦ μύθου τούτου γήϊνα φαινόμενα. Λοιπὸν εἶχεν ὁ ποιητὴς πρὸ ἑαυτοῦ μῦθον ἐξειργασμένον, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐπραγματεύθη τοῦτον μετὰ τρυφερότητος καὶ χάριτος οὐχὶ τυ-

* «Ὥς ποτε Φαέθων Ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν τὰ τ' ἐπὶ γῆς συνέκαυσε καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μύθου μὲν σχῆμα ἔχον λέγεται, τὸ δ' ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γινομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά.»

χαίας. Ὁσονδήποτε καὶ ἦναι αἰθέρια τὰ ὕψη, ἐφ' ὧν ὀχεῖται ὁ τολμητίας Ἡλιάδης, ὁ ὁμῆλιξ ἴσως ἐκείνου ποιητὴς ἔχει τὸ αὐτὸ θάρρος, ἵνα παρακολουθήσῃ αὐτόν, ὁσάκις δ' ὁ αἰθέριος ἥρως δειλιᾷ ἢ φοβεῖται, ὁ ποιητὴς σπεύδει καὶ ἐνθαρρύνει αὐτόν.

Κράτει, κράτει λοιπὸν τὰς ἡνίας·
τρέμεις, αἴ; διατί ἐτυφλώθης;
σὺ πρὸς πτήσεις, θνητέ, αἰθερίας
πρὸ ὀλίγου γενναῖος ὠρθώθης.

Πῶς ἀπηύδησας οὕτω ταχέως;
μὴ προσκρούσας, θνητέ, ἐζαλίσθης;
Πρὸς τὴν τύχην παλαίεις ματαίως
καὶ ἀφρόνως θεὸς ἐνομίσθης.

Τρέχουν, τρέχουν, ἀτίθασσ' οἱ ἵπποι!
φλογισθεῖσ' ἡ γῆ πυρακτοῦται·
ὁ ἀὴρ καὶ πᾶν νέφος ἐκλείπει,
καύσων μόνον τὴν γῆν ἐγκολποῦται.

Πυρπολεῖται ἡ γῆ· τῶν ὀρέων
διαλύοντ' οἱ χρόνιοι πάγοι·
ὕδωρ ὅμως δὲν φαίνεται ῥέον.
ἐξητμήσθη, ἀτμὸς ἀνηρπάγη.

Τὰ πυκνὰ κατακαίονται δάση,
καπνὸς μέλας, εὐρὺς, κυματώδης.
ὡς νεφέλη τὴν γῆν θὰ σκεπάσῃ,
ἐν ᾧ στήλη ὑψοῦται φλογώδης.

Καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς γινώσκει καλῶς νὰ ἠθοποιῇ καὶ διὰ τῆς θερμῆς αὐτοῦ φαντασίας νὰ ἀναβαίνῃ εἰς ὕψη δυσθεώρητα τοῖς πολλοῖς.

Τὸ πρῶτον ὅμως μέρος τοῦ ποιήματος διακρίνει μεγαλειτέρα

χάρις καὶ τρυφερότης, ὡς δεικνύουσιν αἱ ἑξῆς φράσεις τῆς Κλυμένης πρὸς τὸν Φαέθοντα.

«Φαέθον, τέκνον μου, ὁποία
σὲ θλίβει σκέψις μελανή;
τῆς λύπης σου τίς ἡ αἰτία,
βαθέως τί σε συγκινεῖ;

—

Ἐλθὲ εἰς τὴν σκιὰν ἐκείνην,
ἐλθὲ ὡς ἄλλοτε, νὰ δρέψῃς
χαρίεις δάφνην καὶ μυρσίνην,
τὴν κόμην σου νὰ περιστέψῃς.

—

Ἀκούεις; σὲ καλοῦν ἑταῖροι,
νὰ μεταβῇτ' εἰς χλοερὰν
κοιλάδα, εἰς ἀνθοῦντα μέρη
πρὸς εὐθυμίαν, πρὸς χαράν.

—

Ἐγείρου, τέκνον· μὴ λυπῆσαι·
ἢ μᾶλλον δυστυχῆ μητέρα
λυπήσου, τέκνον ἂν καλῆσαι,
θὰ μ' ἦν' ἡ θλίψις σου φιλτέρα.»

—

Τοιούτους λόγους ἀπευθύνει
πρὸς τὸν υἱόν της ἡ Κλυμένη,
καὶ ἐν ᾧ ζητεῖ νὰ τὸν φαιδρύνῃ,
τὰς παρειάς της δάκρυ ῥαίνει.

—

«Φαέθον μού, με ἀπελπίζεις·
βωβὴ ἡ λύπη θανατόνει·
σιγῶν πῶς οὕτω μ' ἀτενίζεις;
ὤ, πᾶν σου βλέμμα μὲ πληγόνει.

—

3

Ὁμίλει, τέκνον μου, ὤ, λάλει·
δέν σ' εἶμαι πλέον μήτηρ φίλη;
ἡ λύπη σου εἶναι μεγάλη,
τὸ βλέπω, πάσχεις· ἀλλ' ὁμίλει.»

—

«Ἆ! μῆτερ, μῆτέρ, σοι ὀμνύω,
ἂν ἠδυνάμην νὰ λαλήσω
καὶ ὅ,τι ἔνδον μου ἐγκλείω
εἰς μίαν λέξιν νὰ ἐκχύσω,

—

Καὶ κεραυνὸς ἂν αὔτη ἦτο,
ὢ, θὰ ὡμίλουν κατακαίων,
πλὴν μάτην τὸν ἀέρα πλήττω
μὲ λόγους.... φθάνει, φθάνει πλέον!»

—

Βαρύθυμος σιγᾷ καὶ πάλιν
αὐτὰ εἰπὼν ὁ νεανίας
κ' εἰς τῆς μητρός του τὴν ἀγκάλην
στιγμὴν ζητεῖ παραμυθίας.

—

Μητέρες, λέγετε μὲ ποίαν
στοργὴν ἡ μήτηρ περιπτύσσει,
ὅταν εἰς τέκνου της καρδίαν
βάλσαμον θέλει νὰ ἐγχύσῃ;

—

Στιγμὰς ὀλίγας οὕτω μένει,
εἶτ' ἀποσπᾶται αἰφνιδίως,
ὡς ὑπὸ βάρος τι ἀσθμαίνει,
ἀναφωνεῖ δ' ἐναγωνίως.

—

«Λοιπὸν ὁ οὐρανὸς πατρίς μου
δὲν εἶναι, μῆτερ; καὶ τὸ τρέμον
θέλει σβεσθῇ φῶς τῆς ζωῆς μου
ὡς δᾲς ὑπὸ πνοὴν ἀνέμων;

—

«Τί ἐὰν ἦμαι, μῆτερ, γόνος,
ὡς χθές μοι εἶπας, ἀθανάτου,
ἀφ' οὗ προσκρούω ἐπιπόνως
ἐπὶ ἐδάφους χαμαιτάτου;

—

«Κεχαραγμένην ὡς οἱ ἄλλοι
ἐπὶ τῆς γῆς κ' ἐγὼ πορείαν
θέλω βαδίσει καὶ αἰθάλη
θὰ σκορπισθῶ ἡμέραν μίαν;

—

«Μὲ βασανίζει ἡ νεότης!
Ἂν αὕτη ἦν' ἀνθῶν στεφάνη
ἡ τοῦ μετώπου μου θερμότης
τὰ ἄνθη ὅμως θὰ μαράνῃ.

—

«Ναί· κἄποτε τὰ ὄμματά μου
φλογῶδες βλέμμα ἐκτοξεύουν
καὶ σχίζουσι τὸ κάλυμμά μου
καὶ ἀγνοῶ τί ἀνιχνεύουν.

—

«Καὶ τότε — μ' εἶπες νὰ λαλήσω —
καὶ τότε, μῆτερ, ἐν ἐκστάσει
μεγάλα θέλω νὰ τολμήσω,
τὸ πᾶν ἐμπρός μου παραλλάσσει.

—

«Καὶ τῆς ὑπάρξεώς μου μέρος,
τὸ ἐν ἐμοὶ φλογῶδες, βαίνει
πρὸς τἄνω τότε ἐλευθέρως...
Ὦ, διὰ τί ἐκεῖ δὲν μένει;

—

«Μέμφομαι τότε τᾄσματά μου,
τὴν νεαράν μου ἡλικίαν,
τοὺς πόθους μου, τὸν γέλωτά μου,
τὴν ταπεινήν μου εὐτυχίαν.

—

«Καὶ τῶν ἐλπίδων μου τὰ δῶρα,
ὅσα μ' ἐδώρησας σύ, γ ύ ν α ι,
μέμφομαι, ψέγω, ὅπως τώρα
πᾶν ὅ,τι οὐρανὸς δὲν εἶνε».

Ὁ μῦθος ὅμως τοῦ ποιήματος ἦτο μείζονος ἀναπτύξεως δεκτὸς καὶ ἐν τῇ ἀλληγορικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ πρὸς μεγαλοπρεστέρας εἰκόνας ἐπιτήδειος.

Ὁ ποιητὴς ἐποίησε κακὴν ἐκλογὴν τῶν ῥυθμῶν ὡς μεταχειριζόμενος μεγέθη στίχων, ὧν δὲν εἶναι καλὸν νὰ γίνηται χρῆσις ἐν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει, δηλ. τῶν πενταποδιῶν. Ὡσαύτως ἡ ποικιλία τῶν στροφῶν, ἣν μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, δὲν εἶναι ἀναγκαία ἐν ἐπικῷ ἢ ἐπικολυρικῷ ποιήματι. Τέλος ἀπέτυχε καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ ᾄσματι θελήσας διὰ συγκεχυμένων ῥυθμῶν νὰ εἰκονίσῃ τὴν τῶν ἵππων ἀφηνίασιν.

Εἰς τὰ ἐπικολυρικὰ κατατάσσεται καὶ Τ ὸ μ ῆ λ ο ν τ ῆ ς Ἔ ρ ι δ ο ς διὰ τὰ πολλὰ αὐτοῦ λυρικὰ στοιχεῖα. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματος πέμπει ὁ Ζεὺς τὸν Ἑρμῆν εἰς τὸν Καύκασον, ἵνα λύσῃ τὸν Προμηθέα, ὅστις μετὰ τῆς Αἰσχυλείου αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας ἐλθὼν πρὸ τοῦ Διὸς προλέγει, ὅτι ὁ ἐκ τῆς Θέτιδος γεννηθεὶς ἔμελλε νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ. Ὁ ὑπέρτατος ἐκεῖνος τῶν ἀρχαίων θεὸς φοβηθεὶς καὶ τὸν πρὸς τὴν Νηρηΐδα ἔρωτα καταλιπὼν συνδέει ταύτην εἰς γάμον μετὰ τοῦ βροτοῦ Πηλέως. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τοὺς γάμους δὲν προσεκλήθη ἡ Ἔρις, ῥίπτει εἰς τὴν τελετὴν μῆλον ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ἵνα λάβῃ αὐτὸ ἡ καλλίστη. Προκειμένου περὶ ἄθλου κάλλους ἤρισαν τρεῖς θεαί, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη. Ὁ Ζεὺς μὴ θέλων νὰ δικάσῃ τόσον σπουδαίαν ὑπόθεσιν πέμπει τὰς θεὰς εἰς τὸν Πάριν, ὅστις ἔνθους γενόμενος ἐκ τῆς θέας τοῦ κάλλους τῆς Ἀφροδίτης* ἄνευ δισταγμοῦ προσφέρει αὐτῇ τὸ μῆλον. Ἡ δὲ θεὰ εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὸν ἀγρότην βασιλό-

* Ὁ ποιητὴς καλῶς ποιῶν πραγματεύεται ὁλόκληρον τὸν μῦθον μετὰ σπουδαιότητος, ὡς ἥρμοζεν εἰς ἐπικολυρικὸν ποίημα. Ὁ μῦθος ὅμως οὗτος εἰς τὰ ὄμματα τῶν νεωτέρων φαίνεταί πως γελοῖος καὶ δὴ εἷς τῶν ποιητῶν ἔπεμψε παρῳ-

παιδα ὑπισχνεῖται αὐτῷ τὴν καλὴν Ἑλένην. Πρὸς ἁρπαγὴν ταύτης ἀπερχόμενος καταλείπει τὴν νύμφην Οἰνώνην, ἥτις κατατήκεται εἰς δάκρυα καὶ προλέγει τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.

Ὁ ποιητὴς τοῦ ποιήματος τούτου, ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, ἔλαβε τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, δηλαδὴ ἐκ τοῦ πρωτοτόκου προϊόντος τῆς Ἑλληνικῆς εὐφυΐας. Ἐκ τῶν ἀπείρων δὲ μύθων τῆς ἀρχαιότητος διεκρίνοντο τρεῖς μεγάλοι μυθικοὶ κύκλοι, ὁ Ἀργοναυτικός, ὁ Θηβαϊκὸς καὶ ὁ Τρωϊκός, ἐν πολλοῖς ἔπεσι τῶν ἀρχαίων περιγραφόμενοι. Ἐκ τῶν ἐπῶν τούτων, ὧντινα κατὰ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, τὰ ἑξῆς περιέγραφον τὸν Τρωϊκὸν μῦθον, τὰ Κύπρια ἔπη, ἡ Ἰλιάς, ἡ Αἰθιοπίς, ἡ Μικρὰ Ἰλιάς, ἡ Ἰλίου Πέρσις, ὁ Νόστος τῶν Ἀτρειδῶν, ἡ Ὀδύσσεια καὶ ἡ Τηλεγόνεια. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πανδαμάτωρ χρόνος οἱονεὶ φθονήσας ἡμᾶς ἀφήρπασε τοὺς πολυτίμους ἐκείνους τῆς ἀρχαιότητος θησαυρούς, ἴσως πολλῶν λογίων πόθοι ἔμελλον νὰ ἐκπληρωθῶσιν, ἂν οἱ νεώτεροι ποιηταὶ ἀνεδέχοντο τὸ βαρὺ ἔργον, ἵνα ἐκ τῶν ἀρχαίων

δίαν τοῦ μύθου, ὡς δείκνυται ἐν τῷ καταλόγῳ. Ἤδη ὁ Wieland ἐπραγματεύθη τὸν μῦθον ὡς κωμικὴν διήγησιν μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος π. χ. περὶ τῆς γυμνώσεως τῶν θεαινῶν λέγει:

So zeigt euch alle drey in Naturalibus!
Wie, meinst du, würden unsere Weiber
Ju einem solehen Antrag schrey'n?
Der Aufruhr wär' unfehlbar allgemein.
Das gingen sie in Ewigkeit nicht ein!
Sie sollten ihre heil'gen Leiber
Vor Männeraugem so entweihn?
Sich kritisch untersuchen lassen,
Ob nichts zu gross, ob nicht zu klein,
Zu lang, zu kurz? ob alle Theile sein
Symmetrisch in einander passen,
Durch ihre Nachbarschaft einander Reize leihn,
Schön an sich selbst, in Ganzen schöner seyn?
Auch ob ihr Fell durchaus so rein
und glatt und weiss wie ihre Hände!

(Komische Erzählungen)

μαρτυριῶν ὠφεληθέντες καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ φαντασίᾳ ἀναζητήσαντες τὰ ἔργα τοῦ Ἀρκτίνου, τοῦ Στασίνου, τοῦ Λέσχου, τοῦ Εὐγάμμωνος καὶ τῶν ἄλλων ἀναπληρώσωσιν·

Ὁ ἡμέτερος ποιητὴς ἐπεχείρησεν, ὡς φαίνεται, νὰ συμπληρώσῃ τὰ Κύπρια* ἔπη τοῦ Στασίνου, ἀλλὰ πραγματεύεται μόνον ἓν μέρος αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τῶν Κυπρίων ἐπῶν ὁ Ζεὺς ἰδών, ὅτι ἡ γῆ ἐστέναζεν ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διήγειρε τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.** Πρὸς τοῦτο ἔνθεν μὲν συνῆψε τοὺς γάμους τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως, ἔνθεν δὲ τοὺς τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μενελάου. Ἐν τοῖς πρώτοις ἤρισαν αἱ τρεῖς εἰρημέναι θεαί, ἐδίκασεν αὐτὰς ὁ Πάρις, ὅστις ὡς ἆθλον παρὰ τῆς Ἀφροδίτης ἔλαβε τὴν ὡραίαν Ἑλένην, ἁρπαγεῖσαν παρὰ τὴν προφητείαν τῆς Κασσάνδρας. Ἐν τοῖς Κυπρίοις ἡ Θέτις ἄγει τὸν Ἀχιλλέα, ἵνα θαυμάσῃ τὸ κάλλος τῆς ἡρωΐδος, ἐγείρεται ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ τὸ ἔπος ἔληγεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Παλαμήδους. Ἡ δὲ κυριωτέρα ἰδέα τοῦ ἔπους ἦτο ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἑλένης καὶ ἡρωῒς αὐτοῦ ἡ Ἀφροδίτη

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Μήλου τῆς Ἔριδος πραγματεύεται μόνον μικρὸν μέρος τῶν Κυπρίων, φαίνεται ὅμως, ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ προεκτείνῃ τὸν μῦθον καὶ τὸ εἰς τὸν ἀγῶνα πεμφθὲν ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς ἔναυσμα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἥρωος τοῦ ἔπους καὶ ἐκ τοῦ ἀσυμμέτρου μήκους τῶν ἐπεισο-

* **Τὰ** σωζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ ἔπους τούτου ἐξεδόθησαν ὑπὸ **Henrichsen** ἐν τῇ διατριβῇ **De Carminibus Cypriis 1828.** Καθ' ὅλου δὲ περὶ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου μετὰ μεγάλης εὐφυΐας καὶ πολυμαθείας πραγματεύεται ὁ πρὸ ὀλίγου θανὼν **Welcker** εἰς δύο τόμους.

** Ὁ ποιητὴς τῶν Κυπρίων οὕτω περιέγραφε τὴν ἀρχὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου

Ἦν ὅτε μύρια φῦλα κατὰ χθόνα πουλυβότειραν
πλαζόμενα στρωφᾶτο βαθυστέρνου πλάτος αἴης·
Ζεὺς δὲ ἰδὼν ἐλέησε καὶ ἐν πυκιναῖς πραπίδεσσι
σύνθετο κουφίσσαι μερόπων παμβώτορα γαῖαν
ἐσριπίσας πολέμου μεγάλην ἔριν Ἰλιακοῖο,
ὄφρα κενώσειεν θανάτῳ βάρος· οἱ δ' ἐνὶ Τροίῃ
ἥρωες κτείνοντο, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

δίων ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ ὅλον. Δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἥρως τοῦ ποιήματος ὁ Πάρις, διότι καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν παρίσταται καὶ ἄλλα πρόσωπα, ὡς ὁ Προμηθεὺς, ἡ Ἔρις καὶ ἡ Ἀφροδίτη λαμβάνουσι σπουδαίαν ἐν τῷ ποιήματι θέσιν. Ἡ δὲ ἑνότης τοῦ ποιήματος δὲν εἶναι πολὺ κακή, διότι ὑπισχνεῖται μὲν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρχῇ νὰ ψάλῃ, πῶς ὁ Ζεὺς μανεὶς ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Θέτιδα ἔρωτος δίδει αὐτὴν εἰς τὸν Πηλέα, καὶ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος, ὅμως ἡ ἑνότης διὰ τοῦτο δὲν διασπᾶται εἰς δύο, διότι τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

Κατὰ δὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὅλου ὁ ποιητὴς ἔχει μὲν σπουδαίας ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα· δηλαδὴ ἔχει πλοῦτον λέξεων, πολλάκις γλωσσοπλαστικὴν δύναμιν οὐχὶ κακήν, καὶ διὰ τῶν μέσων τούτων δύναται νὰ ἀπεικονίζῃ καὶ τὰς λεπτοτέρας ἰδέας καὶ συχνάκις καθίσταται περιγραφικώτατος, ἀλλ' αὐταὶ αὗται αἱ ἀρεταὶ ἄγουσιν αὐτὸν εἰς ἁμαρτήματα. Ἐπιτυγχάνει μὲν ἐνίοτε ἐν τοῖς πολλοῖς αὐτοῦ κοσμητικοῖς ἐπιθέτοις, ἀλλὰ πολλαχοῦ ἡ γλῶσσα τούτου εἶναι παρακεκινδυνευμένη, ἀσαφὴς καὶ δυσνόητος. Πρὸς δὲ τὰ ἐπεισόδια αὐτοῦ δὲν εἶναι μυθικά, ἀλλὰ περιγραφικὰ καὶ καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς ἔχει μᾶλλον περιγραφικὴν ἢ μυθοπλαστικὴν δύναμιν. Πρὸς δέ, τὸ μέτρον αὐτοῦ εἶναι ἀνάρμοστον πρὸς ἀφήγησιν, διότι ὁ στίχος ὀλιγοσύλλαβος ὢν δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ ὁλόκληρον ἔννοιαν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς περιπίπτει εἰς δυσχερείας καὶ καταδεικνύει, ὅτι μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔγραψεν. Πρὸς τούτοις ἡ ἑρμηνεία δὲν γίνεται πανταχοῦ ὁμαλῶς, ὥστε ἡ ἀξία τοῦ ποιήματος εἶναι κατὰ μέρη διάφορος. Ὁπωσδήποτε ἂς ἀκούσωμεν τὸν ποιητήν.

Ὡς ῥόδου κάλυξ ὑποσχάζει
εὐώδη χείλη καὶ ἁβρὰ
καὶ ἡ αὐγὴ χρυσῆ, φαιδρὰ
σταγόνας δρόσου τῷ ἐνστάζει,

—

Οὕτω τῆς Κύπριδος ἀκμαῖον
τὸ κάλλος λάμπει κ' ἐρατὸν
κ' ὑπὸ τῶν θελκτικῶν ἀνθέων
τῆς ἥβης τῆς τερπνῆς στεπτόν.

—

Οἱ χαρακτῆρες τῆς μορφῆς
οἱ ἔρρυθμοι, λεπτογραφεῖς
εἶν' ἔμπλεοι ἡδυπαθείας,
γλυκύτητος καὶ γοητείας.

—

Ἡ τοῦ μετώπου της αἰθρία,
δι' ἧς οὐδέποτε περᾷ
νεφέλης πτέρυξ σκιερὰ,
διπλῇ καλλύνεται ταινίᾳ

—

Λεπτῶν ὀφρύων, ἃς γλυκύτης
ἀνέκφραστος ὑπερπληροῖ.
Ἐντὸς ἀμυγδαλώδους κοίτης
πλανῶνται ὀφθαλμοὶ ὑγροί.

—

Βλεφάρων ἔνδοθεν μακρῶν
πρὸς τἄκρα ἀνακυρτουμένων
ἐκφεύγει βλέμμα τακερὸν
μετὰ πυρὸς συμμεμιγμένον.

—

Ἐκεῖ, ἐκεῖ συνεκεντρώθη
καὶ ῥέει ὡς ἀπὸ πηγῆς
ἡ τέρψις ἡ πικρομιγής,
ἡ ζάλη τῆς ψυχῆς κ' οἱ πόθοι.

—

Καὶ ἀπὸ μέτωπον λαμπρὸν
ἡ ῥὶς εὐθεῖα καταβαίνει,
τοῦ χείλους ἄνωθεν μικρὸν
ἡδυπαθῶς διεσταλμένη.

—

Ἐπὶ χιόνος ἀνεπάφου
ὡς στίλβει (sic) αἵματος σταγὼν
ἀναπηδῶσα ἐξ ἐλάφου
τρωθείσης ὑπὸ κυνηγῶν,

—

Οὕτω τῆς Κύπριδος τὸ στόμα
μελίστακτον, καμπυλωτὸν
ἀπέλαμπε ζωγραφητὸν
εἰς κρυσταλλίνης μορφῆς χρῶμα.

—

Τοῦ χείλους δ', ὅπερ ὑποχαίνει
ὑπὸ μειδίαμα γλυκύ,
ἀφίπταται μεμυρωμένη
ἀναπνοὴ μεθυστική.

—

Ὡς ῥόδου λεπταλέα φύλλα
ἐπιχαρίτως εἶναι κοῖλα,
τόσον ἡ ταύτης παρειὰ
ἐν ᾧ ἠρέμα μειδιᾷ.

—

Ἡ κόμη της ἡ χρυσαυγὴς
ἐπὶ λαιμοῦ εὐκάμπτου ῥέει
καὶ ἀμβροσίως ἀποπνέει
διήκουσα μέχρι τῆς γῆς.

—

Ὁποῖον λύγισμα τραχήλου
ἡδυπαθὲς καὶ θελκτικόν,
καὶ βλέμμα ἱκετευτικὸν
ἐπὶ τὸν κτήτορα τοῦ μήλου!

—

Ἀντεῖχε νοῦς νὰ μὴ σεισθῇ
ὑπὸ τὰ βλέμματα ἐκεῖνα
καὶ λίθος νὰ μὴ αἰσθανθῇ
παλμὸν εἰς τὴν ψυχράν του ἶνα;

—

Ἐσθῆτος κόσμου φαεινῆς
καὶ στρόφιον καὶ πόρπας ῥίπτει
κ' ὀσφύος ἕως ῥαδινῆς
τὸ σῶμά της ἀποκαλύπτει.

—

Παρὰ μορφὴν ᾠοειδῆ
εὐόλισθος ἡ κόμη πίπτει
κ' εἰς κύματα χρυσοειδῆ
τὰ στέρνα της ἡμικαλύπτει.

—

Ἡ φλὲψ ὑπὸ διαφανῆ
διακλαδοῦτ' ἐπιδερμίδα
λεπτόγραμμος καὶ κυανῆ
ὡς ὑπὸ ἔντεχνον γραφίδα.

—

Εἰς βάθος μελιχρύσων φύλλων
ὑφ' ἥλιον ὀπωρινὸν
ὡς φαίνεται ὡραῖον μῆλον
μακρὰν βλεμμάτων ἀπηνῶν,

—

Οὕτω τὰ στήθη τῆς Κνιδίας
κ' οἱ εὔτορνοι αὐτῆς μαστοὶ
αὐγάζουσιν ἐξ ἡμισείας
ὑπὸ τῆς κόμης καλυπτοί.

—

Ὁ πῆχύς της ὁ εὐγραφὴς
πρὸς τὸν καρπὸν χυτὸς προβαίνει
κ' ἡ χεὶρ αὐτῆς λεπτυνομένη
πρὸς ὄνυχας ῥοδοβαφεῖς.

—

Τὴν μίαν φέρει ἐξ αὐτῶν
ἐν ἀφελεῖ αἰδημοσύνῃ
πρὸ τῶν γυμνῶν αὐτῆς μαστῶν,
τὴν δ' ἄλλην πρὸς τὸ μῆλον τείνει.

Ὁσονδήποτε καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν

ἀρχαίας καὶ νεωτέρας περιγραφὰς τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης,* πάλιν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ αὐτῷ σπανίαν καὶ ἔκτακτον περιγραφικὴν δύναμιν.

Ἐκ τῶν ἐπικολυρικῶν μεταβαίνοντες εἰς τὸ ἐπικὸν εἶδος λέγομεν ὀλίγας λέξεις περί τινος ἐπυλλίου, ὅπερ ἐπιγράφεται Σοῦλι. Ἐν τούτῳ ὁ ποιητὴς ἀφηγεῖται νίκας τινὰς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ περιγράψῃ καὶ τὰς συμφορὰς τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης χώρας. Τὸ ὅλον ποίημα εἶναι μίμησις τοῦ μακαρίτου Ζαλακώστα, ὃν ἔν τισιν ἀπεμιμήθη οὐχὶ ἀδεξίως, ὥστε ἄπειρος ἀναγνώστης ἠδύνατο νὰ ἀπατηθῇ. Ἀλλ' ὁ ποιήσας μόνον τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τοῦ στρατιώτου ἐκείνου ποιητοῦ ἠδυνήθη νὰ ἀπομιμηθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ πῦρ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἔμπνευσιν· διότι τὸν πόλεμον γινώσκει μόνον ἐκ τῶν βιβλίων. Τὸ ἐπύλλιον τοῦτο πλὴν τῶν γλωσσικῶν ἁμαρτημάτων στερεῖται ἐπιτυχῶν συνδέσμων καὶ μεταβάσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου γίνεται σκοτεινόν, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος χαρακτὴρ τοῦ ἔπους καὶ πάσης διηγήσεως εἶναι ἡ σαφήνεια.

Τέλος ἀναλύομεν τὸ μέγα ἔργον, τὸν Κατσαντώνην, οὗ μεῖζον ἀγνοεῖ ἡ ἱστορία τοῦ ποιητικοῦ τούτου ἀγῶνος. Ναί· τὸ πεμφθὲν τοῦτο ἔπος ἀποτελεῖ τόμον ὀγκωδέστατον συνιστάμενον ἐκ 18 χιλιάδων στίχων δεκαπεντασυλλάβων ἀνομοιοκαταλήκτων καὶ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὰ πολλὰ καὶ μακρὰ ἐπεισόδια, ἡ ὑπόθεσις τούτου εἶναι ἁπλῆ, δηλ. αἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος μάχαι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν κλεφτῶν τοῦ Πίνδου Κατσαντώνη κατὰ τοῦ μανιακοῦ τυ-

* Π. χ. ὁ Λουκιανὸς οὕτω περιγράφει τὴν Κνιδίαν Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους Ἐρωτ. 13, εἰκὼν 6. «Σεσηρότι γέλωτι μικρὸν ὑπομειδιῶσα. Ὀφρύων τὸ εὔγραμμον καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ φαιδρῷ καὶ κεχαρισμένῳ. Πᾶν δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀκάλυπτον, οὐδεμιᾶς ἐσθῆτος ἀμπεχούσης, γεγύμνωται, πλὴν ὅσα τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὴν αἰδῶ λεληθότως ἐπικρύπτει. Τῶν δὲ τοῖς ἰσχίοις ἐνεσφραγισμένων καὶ ἑκατέρων τύπων οὐκ ἂν εἴποι τις, ὡς ἡδὺς ὁ γέλως. Μηροῦ τε καὶ κνήμης ἐπ' εὐθὺ τεταμένης ἄχρι ποδὸς ἠκριβωμένοι ῥυθμοί.»

ράννου τῆς ἀτυχοῦς Ἠπείρου Ἀλῆ Πασᾶ, καὶ τέλος ὁ διὰ προδοσίας θάνατος τοῦ ἥρωος τούτου, ὡς σαφῶς δεικνύει καὶ τὸ προοίμιον τοῦ ποιητοῦ:

Τὸν Κατσαντώνην τῶν κλεφτῶν τὸν ἀρχηγὸν θὰ ψάλω,
ὅστις τοῦ ἔθνους ὕψωσε σημαίαν εἰς τὸν Πίνδον,
πρὸς τῆς Ἠπείρου πολεμῶν τὸν τύραννον ἀπαύστως
καὶ φρόνημα ἑλληνικὸν συνέδεε μὲ ῥώμην
τὸ κλέος ἐνθυμίζουσαν τῶν παλαιῶν ἡρώων.
πολλοὺς δ' ἐχθροὺς ἐθέρισε μὲ τὴν κυρτήν του σπάθην
πλὴν τέλος ἔφαγε κ' αὐτὸν ἡ μαύρη προδοσία
κ' ἐπ' ἄκμονος συνέτριψαν τὰ ἰσχυρὰ ὀστᾶ του
ζητοῦντες ν' ἐνσπείρωσιν εἰς τ' Ἄγραφα τὸν τρόμον.

Ὁ ποιητὴς ὅμως δὲν ᾄδει ὁλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ μόνον τὰς πράξεις αὐτοῦ, αἵτινες ἐγένοντο ἐν διαστήματι ἑνὸς περίπου ἔτους. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ σημείου, καθ' ὃ ὁ τύραννος σεμνυνόμενος καὶ πρὸς τὸ θεῖον βλασφημῶν αἴφνης παρὰ Ἀλβανοῦ γέροντος ἀκούει τὸ ὄνομα τοῦ Κατσαντώνη. Ἔκτοτε οὗτος μαίνεται κατὰ τοῦ κλέφτου*, πέμπει κατ' αὐτοῦ ἐμπείρους στρατηγοὺς μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, στρατεύεται ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀποτυγχάνουσιν· οἱ μετὰ θρασύτητος εἰς τὰ ὄρη ἐκστρατεύοντες αἰσχρῶς ἐπανέρχονται ἢ πίπτουσιν ὑπὸ τὴν σπάθην ἢ ὑπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ ἥρωος καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ μὴ ἐξαιρουμένου οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Βεληγκέκα, ὅστις ἦτο τὸ σέμνωμα τῆς Ἀλβανίας. Οἱ ἡττώμενοι κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν δῃοῦσι τὴν χώραν, σφάζουσιν Ἕλληνας πάσης ἡλικίας διὰ παντοίων μέσων. Ἀλλ' οὐχ ἧτ-

* Ἡ ἄπαυστος καταδίωξις τοῦ Κατσαντώνη ἔκειτο ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὃν ὁ Χριστόφορος Περραιβὸς οὕτω περιγράφει: «Ἦν ἀνδρεῖος ἐν τοῖς πολέμοις, δραστήριος, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιτυχικός· ὀξύνους, ἀκούραστος, ὀλιγόϋπνος, εὐπροσήγορος, φιλήκοος καὶ ἐπιχειρηματίας, διότι εἰς ὅσα σχέδιά του, καὶ μάλιστα στρατιωτικὰ ἀπετύγχανεν, ὠργίζετο μέν, ἀλλὰ δὲν ἀπηύδα, ἠκολούθει μάλιστα τὸν σκοπόν του μὲ τὴν αὐτὴν δραστηριότητα καὶ ζωηρότητα.» (Ἱστορ. τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας σελ. 58). Δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Κατσαντώνη ἐπέτυχεν, ἵνα πολλαχοῦ πιστῶς καὶ συμφώνως πρὸς τὰς τοιαύτας περιγραφὰς ἀπεικονίσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

τον καὶ οἱ κλέφται ἀποβάλλουσι πολλοὺς ἑταίρους, ὁ Κατσαντώνης τὴν γυναῖκα καὶ τὸν μονογενῆ υἱόν, τιτρώσκεται ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἰᾶται ἐν Λευκάδι. Ἐντεῦθεν δίδεται ἀφορμή, ἵνα γνωρίσῃ αὐτὸν ὁ Γάλλος ἁρμοστὴς τῆς Ἑπταννήσου καὶ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, ἥτις ἐφαίνετο χρήσιμος εἰς τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος. Κατὰ προτροπὴν τοῦ Κατσαντώνη οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κλεφτῶν καὶ ἄλλοι συνέρχονται, ὅπως βουλευθέντες ἐγείρωσιν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ τυράννου. Ὄντως ἐν πολλαῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐγείρεται τοιαύτη, ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ διπλωματία ἀπατᾷ αὐτοὺς καὶ οὕτω πάλιν αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων διαψεύδονται. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁ Κατσαντώνης ἐξακολουθεῖ τὸν ἐμπόλεμον αὐτοῦ βίον, ἀλλὰ τέλος τιτρώσκεται, διά τινος προδοσίας γίνεται αἰχμάλωτος καὶ τέλος φονεύεται ὑπὸ τοῦ τυράννου Ἀλῆ Πασᾶ.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔπους, εἰς ὃ ἐγκατασπείρονται παντοῖαι εἰκόνες τοῦ τότε ἑλληνικοῦ βίου. Ὁ ποιητὴς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας περιγράφων ἀπὸ τῆς καλύβης τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ κλέφτου διήκει μέχρι τοῦ χαρεμίου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν δολοπλοκιῶν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀκριβὴς περιγραφὴ τῆς ἐποχῆς τῶν κλεφτῶν, εἶναι Ἰλιὰς συνάμα καὶ Ὀδύσσεια, εἶναι ὄντως ἀληθὴς μικρόκοσμος. Ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ αὐταὶ αὗται αἱ ἀρεταὶ εἶναι σπουδαῖαι ἐνιαχοῦ κακίαι τοῦ ποιήματος, διότι πολλαχοῦ ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, ὅτι ὁ ποιητὴς χάριν περιγραφῆς ἐθίμων καὶ γεγονότων ἐμβάλλει βιαιότερόν πως εἰς τὸ ἔπος ἐπεισόδια. Ἀλλ' ἡ ποίησις πάντοτε πρέπει νὰ ἔχῃ αὐτοτελῆ καὶ οὐχὶ ὑπηρετικὸν σκοπόν. Π. χ. τὰ περὶ τοῦ πολυθρυλήτου κλέφτου Ζαχαριᾶ τοῦ Μπαρμπιτσώτου λεγόμενα οὕτω χαλαρῶς συνδέονται καὶ ἀπιθάνως παρεμβάλλονται, ὥστε μᾶλλον ὡς φιλολογικαὶ σημειώσεις παρεμβληθεῖσαι ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν. Ὁ ποιητὴς ἔχει ἐπεισόδια ἐν τῷ ἔπει αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἴσως δικαίως ἠδύνατο

νὰ ψέξῃ αὐτὸν διὰ τοῦτο, διότι τὰ ἐπεισόδια ἁρμόζουσι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ ἔπος καὶ διὰ τούτων αὐτὸ μηκύνεται. Ὅσον ὅμως πλείονα μεταχειρίζεται ὁ ἐπικὸς ποιητής, τοσοῦτον περισσότερον διασπᾶται ἡ κυρία ὑπόθεσις καὶ ὅσον ταῦτα ἐλλείπουσι τοσοῦτον ἡ κυρία ὑπόθεσις συσφίγγεται καὶ ὁ ἀναγνώστης θερμαίνεται καὶ ἡ θερμότης φέρει τοῦτον μέχρι πνιγμονῆς, ὡς τοῦτο συμβαίνει παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ Νόννῳ, ὅστις τὴν μεγάλην θερμότητα τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος εἰς τὸ ἔπος ἀπετύπωσεν. Ἡ κατὰ μέτρον συγκέρασις τῶν ἐπεισοδίων ἐν τῷ ἔπει εἶναι γνησία ἑλληνικὴ εἰς τὸ εὔκρατον κλίμα τῆς πατρίδος ἡμῶν ἁρμόζουσα. Ὁ ποιητὴς ὅμως τοῦ κρινομένου ποιήματος κατὰ κόρον μεταχειρισθεὶς τὰ ἐπεισόδια κατέστη χαλαρώτερος τοῦ δέοντος· ἀλλ' ἐν ᾧ οὗτος πολλαχοῦ ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτείνεται, ἐνιαχοῦ περιπίπτει εἰς ἀπροσδόκητον καὶ πολλῆς ἀσαφείας πρόξενον βραχυλογίαν (π. χ. σελ. 608).

Ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ δύναταί τις καθ' ὅλου νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπέτυχεν, διότι οἱ ἥρωες τοῦ ποιήματος εἶναι νευρώδεις καὶ ἄξιοι τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἣν ἀντιπροσωπεύουσιν. Ὁ Κατσαντώνης ἔχει πολλὰς ἀρετάς, αἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρίσωσιν ἥρωα ἔπους καὶ πράττει ἄξια τῶν ἀποδιδομένων ἐπαίνων, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιητὴς οὗτος δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος τοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὃ συνήθως οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων περιπίπτουσιν· διότι οἱ πρὸς τὸν Κατσαντώνην ἀποδιδόμενοι ἔπαινοι εἶναι πάντοτε μεγαλείτεροι τῶν ἐν τῷ ἔπει εἰκονιζομένων πράξεων. Πρὸς τούτοις ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ καλῶς, ὅτι ὁ ἥρως τοῦ ἔπους πρέπει νὰ ὑπερέχῃ πάντα τὰ ἄλλα πρόσωπα, καὶ κατὰ τοῦτο ἐτέτυχεν.

Τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ ἔπους διαφέρουσι πρὸς ἄλληλα καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται ποικιλία χαρακτήρων. Πολλῶν ὅμως σπουδαίων προσώπων ἡ ἐμφάνισις δὲν προπαρασκευάζεται ἱκανῶς. Ἴσως κακὸν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα δύο πρόσωπα διανέμονται π. χ. ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τοῦ ἔπους ὁ γέρων Δίπλας κατέχει θέσιν Νέστορος παρὰ τοῖς κλέφταις τοῦ Κατσαντώνη, οὗτος ὅμως θνήσκει πρωΐμως καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ

ἀναλαμβάνει ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει ὁ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενος Φραγγίστας. Ἴσως ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ πρωΐμου θανάτου τοῦ γέροντος ἐθήρευσε νὰ διακοσμήσῃ μέρος τι τοῦ ἔπους αὐτοῦ, ἀλλ' οὕτω διήρεσε τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα εἰς δύο καὶ ἔβλαψε τὴν ἑνότητα τῆς ἠθοποιΐας. Πρὸς τούτοις τὰ διάφορα πρόσωπα δὲν ὁμιλοῦσι πανταχοῦ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ ἐνίοτε ἢ σκέπτονται παρὰ τὴν ἡλικίαν ἢ διανοοῦνται ὡς αὐτὸς ὁ ποιητὴς π. χ. ὁ Δίπλας σκέπτεται ὡς φιλόσοφος λέγων (σελ. 302).

Αἱ παροιμίαι τοῦ λαοῦ φιλοσοφία εἶναι.

Ἀλλ' οὕτως ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ μόνον φιλόσοφος καὶ οὐχὶ κλέφτης. Καλῶς ὅμως πράττει ὁ ποιητής, ὅτι παρακολουθεῖ τὰ διάφορα πρόσωπα καὶ εἰς τὰς ἁπλοϊκωτέρας αὐτῶν πράξεις μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ δὲν ἐξαίρει τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ὑπὲρ τοὺς ἁπλοϊκοὺς κλέφτας. Ὅπου δὲν πράττει τοῦτο, γίνεται πρὸς ζημίαν τοῦ ἔπους. Ἀλλ' αἱ ἐλλείψεις αὗται ὁσονδήποτε μεγάλαι καὶ ἂν ἤθελον θεωρηθῇ ὑπὸ αὐστηροῦ κριτοῦ, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῆς ἠθοποιΐας δύνανται νὰ τύχωσι συγγνώμης παρὰ ἐπιεικοῦς ἀναγνώστου καὶ εἶναι ἐπιδεκτικαὶ διορθώσεως.

Σπουδαιότερον ὅμως ἁμάρτημα εἶναι ἡ ἔλλειψις ἑνότητος. Διότι τὸ ποίημα δὲν ἔχει ἑνότητα ὑποθέσεως, ἀλλὰ σχεδὸν οὐδὲ ἑνότητα προσώπου. Καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρξαν ἐπικοὶ ποιηταί, οἵτινες ἀπιδόντες εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ προσώπου τοῦ Ἡρακλέους ἐποίησαν Ἡρακληΐδας. Ἀλλὰ καὶ ὁ κοινὸς νοῦς εἶναι ἱκανὸς νὰ δείξῃ, ὅτι οὐχὶ ὁ ὅλος Ἡρακλῆς, ἀλλ' ἕκαστος ἆθλος τοῦ ἥρωος ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἓν ὁλόκληρον ἔπος. Διότι ἕκαστον ἄτομον ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ποιεῖ καὶ πάσχει πλεῖστα, ἅπερ οὐδεμίαν ἑνότητα πρὸς ἄλληλα ἔχουσιν.* Ὁ

* Δυστυχῶς ὀλίγοι δύνανται νὰ ἔχωσι σαφῆ ἰδέαν περὶ ἑνότητος ποιήματος καὶ ὀργανικοῦ ὅλου. Οὕτω πολλοὶ θέλοντες νὰ γείνωσι ποιηταὶ καταπίπτουσιν εἰς στιχουργούς. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματευόμεθα πρακτικώτερον μέν πως ἐν

γράφων ἔπος κατὰ προσωπικὴν ἑνότητα ἴσως ὀλίγον διαφέρει ἐκείνου, ὅστις ἐν ἡμερολογίῳ κρατεῖ σημειώσεις τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἡ διάσπασις τῆς ἑνότητος διασκεδάννυσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, καθαιρεῖ αὐτὴν καὶ ζημιοῖ τὸ κάλλος. (Ἀριστοτέλ. Προβλημ. XVIII, 9). Δικαίως δὲ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἔλεγεν: *Omnis pulchritudines forma unitas est.* Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἑνότητος πρέπει νὰ ἀποδοθῇ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ποιότητα τῆς ὕλης, ἥτις κατὰ μέγα μέρος ἱστορικὴ οὖσα σπουδαίως διεκώλυε τὴν ἐλευθέραν τοῦ ποιητοῦ ἐνέργειαν, ἐμεγέθυνε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς τὴν δυσχέρειαν θελήσας νὰ παραλάβῃ ὡς οἷόν τε πλείονα ὕλην μάλιστα ἐκ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων. Ἀλλ' ὅμως χάριν τοῦ ὀργανικοῦ ὅλου ἠδύνατο ἐνταῦθα νὰ ἐξέλθῃ ὀλίγον τῆς ἱστορίας. Καὶ τείνει μὲν ὁ ποιητὴς νὰ καταστήσῃ τὸν Κατσαντώνην κέντρον τῶν ἐν τῷ ἔπει πράξεων πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνότητος, αὕτη ὅμως και οὕτω δὲν ἐπετεύχθη. Ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου σημείου ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ποιητοῦ. Ἐν ἀνάγκῃ ἴσως οὗτος ἠδύνατο νὰ μιμηθῇ τοὺς ἐν τῇ θαλάσσῃ κινδυνεύοντας. Ἀπορρίπτων μικρὰν ἢ μεγάλην ποσότητα ὕλης ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ πολὺ πλέον τὸ ἔπος ἢ ὅσον νῦν νομίζει οὗτος, ὅτι ὠφελεῖ φιλοτιμούμενος νὰ ἀποταμιεύσῃ ποικίλας γνώσεις.

Ἐν τῇ κατασκευῇ ὅμως τῶν μερῶν τὸ ἔπος ἔχει πλείστας ἀρετάς, τὰς ὁποίας καὶ ὁ αὐστηρότερος ἐπικριτὴς οἱονεὶ ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ. Πολλάκις ὅλαι ῥαψῳδίαι ἢ ἐπεισόδια εἶναι οὕτω καλῶς κατεσκευασμένα, ὥστε ἂν μόνα ταῦτα ἐστέλλοντο εἰς τὸν ποιητικὸν ἀγῶνα, ἠδύναντο ἴσως νὰ διαμφισβητήσωσι τὸ ἆθλον. Ἐνιαχοῦ περιγραφαὶ τόπων τῆς ὡραίας ἡμῶν πατρίδος, ἀλλαχοῦ μεγάλαι καταπιέσεις καὶ συμφοραὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἀλλαχοῦ μανιώδεις καταδιωγμοὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλων στρατιωτικῶν διοικητῶν τῆς Πύλης διεγεί-

ὁλοκλήρῳ τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς Ἱστορίας τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, θεωρητικώτερον δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ σελ. 190 καὶ ἑξῆς.

ρουσι παντοῖα αἰσθήματα παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ, ἐπισπῶσι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ ἐξαναγκάζουσι τὴν εὐγνωμοσύνην τούτου πρὸς τὸν ποιητήν, ὅστις οὐδενὸς πόνου ἐφείσθη, ὅπως δώσῃ ἀκριβῆ περιγραφὴν ἐποχῆς κατὰ τὸ πλεῖστον σκοτεινῆς. Βεβαίως πάντα τὰ μέρη τοῦ ἔπους δὲν ἔχουσιν ἴσην ἀξίαν. Ἡ δεκάτη ῥαψῳδία περιγράφουσα τοὺς ἐν Λευκάδι ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, ἂν καὶ ἦναι ἀπομίμησις τοῦ Ψ τῆς Ἰλιάδος, ὅμως ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι τυφλὸς μιμητής, ἀλλ' ἀνεξάρτητος γινώσκων νὰ τρέπῃ τὰ πράγματα κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον. Ἀγῶνας ὅμως ὁ ποιητὴς ἐπαναλαμβάνει δίς, ὅπερ διεγείρει τὸν κόρον τοῦ ἀναγνώστου. Ὡσαύτως ἡ 24η ῥαψῳδία εἶναι μετά τινος ἐπιμελείας καὶ πάθους γεγραμμένη. Ἀλλαχοῦ ὅμως οὕτως ἐκπίπτει κατὰ τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἰδέας ὁ ποιητής, ὥστε ὀλίγον διαφέρει τοῦ πεζογράφου π. χ. πεζῶς ἐκτίθενται καὶ ἀτυχῶς οἰκονομοῦνται κατὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ προδότου Φάλια. Τὸ πραγματικὸν μέρος ὁ ποιητὴς ἔλαβε μέν, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκ τῆς φερομένης διηγήσεως, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ βιβλίων ἐγχωρίων καὶ ξένων*. Καὶ πολλὰ χωρία τούτων σχεδὸν κατὰ λέξιν μετήνεγκεν εἰς στίχους, ὡς ἀλλαχοῦ παρέφρασε δημοτικὰ ᾄσματα. Τὰ μέσα ταῦτα βεβαίως συνετέλεσαν, ἵνα ὁ ποιητὴς ἐμμένῃ πιστότερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος τὴν ὕλην αὐτοῦ ἀντλεῖ ἐκ διηγήσεων καὶ ἐκ βιβλίων οὐχὶ δὲ πάντοτε ἐξ αὐτοψίας, αἱ εἰκόνες δὲν ἔχουσι πανταχοῦ τὴν προσήκουσαν ζωηρότητα. Καθ' ὅλου ὅμως ὁ ποιητὴς ἔχει μυθοπλαστικὴν δύναμιν καὶ πολλάκις τὸ διαυγὲς τῶν μύθων προσπελάζει πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων ἐπικῶν. Ποῦ ὅμως ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορίαν καὶ ποῦ τὴν ἰδίαν φαντασίαν καὶ κατὰ πόσον εἶναι ἀληθῆ τὰ ἱστορούμενα, δὲν εἶναι ἡμέτερον ἔργον νὰ ἐξετάσωμεν. Εἶναι δ' ἄξιον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ὁσάκις ἐμβάλλει λόγους εἰς τὸ στόμα

* Ὡς τοῦ Γάλλου **Pouqueville Voyage dans la Grèce**, Βίος Κατσαντώνη ὑπὸ Ἐπαμ. Φραγγίστα, ἡ Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς ὑπὸ Σάθα. Βίος Ἀλῆ Πασᾶ ὑπὸ Δαβενπόρτ (μετάφρασις ὑπὸ Μπίτζη), Ἱστορία τοῦ Σουλλίου καὶ Πάργας ὑπὸ Περραιβοῦ.

τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ σατανᾶ, ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι προσεκτικώτερος· Διότι τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένα δὲν ἀπεικονίζουσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ σατανᾶ εἰρημένα (ἐν σελ. 1143) ἠδύναντο νὰ λείψωσιν.

Πρὸς τούτοις ὁ ποιητὴς ἠδύνατο μὲν νὰ ποιήσῃ μνείαν τῶν οἰωνῶν, τῶν μαντευμάτων καὶ τῶν προαισθήσεων τῶν κλεφτῶν (διότι τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο καὶ ἐξακολουθεῖ γινόμενον), ἀλλ' ὁ ποιητὴς προβαίνει μέχρι καταχρήσεως καὶ σχεδὸν οὐδεμία πρᾶξις τελεῖται, ἥτις δὲν προηγγέλθη διὰ τοιούτου μαντεύματος. Ἴσως πολλὰ κατὰ τύχην ἀπεδείχθησαν ἀληθῆ ἢ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐξεῦρε μίτους, ἵνα συνδέσῃ τὰ μαντεύματα μετὰ τῶν πεπραγμένων, ἀλλὰ λόγιος ποιητής, οἷος ὑποτίθεται ὁ γράψας τὸν Κατσαντώνην, δὲν πρέπει νὰ καταφαίνηται δεικνύων ζῆλον ὑπὲρ αὐτῶν. Τὰ τοιαῦτα ἠδύναντο νὰ μετριασθῶσιν. Καθ' ὅλου ὁ ποιητὴς ἔχει ἐπιτηδειότητα, ἵνα τὰ πράγματα εἰκονίζῃ ὡς πιθανά. Ἀλλὰ καὶ ἀπιθανότητας δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ τις ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἔπει. Ἔμμεσός τις ἀπιθανότης προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ποιητὴς ποιεῖται μνείαν μεταγενεστέρων συμβεβηκότων, ὡς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ἐπικὸς ποιητής, ἂν καὶ ὁ Ὅμηρος παραβαίνῃ τοῦτο, δὲν πρέπει νὰ δεικνύῃ σημεῖα, ὅτι εἶναι μεταγενέστερος τῆς ὑποθέσεως, ἣν ἀφηγεῖται. Διότι οὕτω γεννᾶται ἡ ἀπιθανότης, πῶς μεταγενέστερος ποιητὴς γινώσκει οὕτως ἀκριβῶς τὰ γεγονότα.

Περὶ δὲ τῆς ποιότητος τῆς γλώσσης καθ' ὅλου λέγομεν, ὅτι ἀλλαχοῦ μὲν αὕτη εἶναι ἐπιμελῶς ἐξειργασμένη, ἀλλαχοῦ δὲ ἀμελέστερον. Αἱ παραβολαὶ καθ' ὅλου εἶναι ἐπιτυχεῖς, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀτυχεῖς. Π. χ. ἐν ἀρχῇ ὁ ποιητὴς λέγει :

........................Ἐγέννησαν καὶ πάλιν
τὰ ὄρη λέοντας μὲ πῦρ βιβρώσκοντας τοὺς Τούρκους
καὶ δόξαν εἰς τὴν ἀτυχῆ προσθέτοντας πατρίδα.

Διότι οἱ λέοντες δὲν βιβρώσκουσι διὰ πυρός, ἀλλὰ διὰ τῶν ὀνύχων.

Ὡς πρὸς στιχοποιΐαν ὁ ποιητὴς ἔχει μεγάλην εὐχέρειαν καὶ σπανιώτατα δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἡμαρτημένον στίχον.

Ἂν καὶ δὲν ἦναι πάντοτε εὔκολον νὰ κρίνῃ τις ἐκ τοῦ ὄνυχος τὸν λέοντα, ὅμως παραθέτομεν μέρη τινὰ ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου. Π. χ. οὕτως ὁ ποιητὴς περιγράφει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Πίνδου ἄγεται πρὸ τοῦ φοβεροῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου:

Προάγων δ' ὁ περίδοξος ἁρματωλὸς τοῦ Πίνδου
πρὸς τὸν ἀμείλικτον αὐτοῦ πολέμιον παρέστη.
Ἀτάραχος δ' ἀπέμεινε τὰς χεῖράς του σταυρώσας,
καὶ μόνον στεναγμοὶ βαθεῖς τὸ ἄλγος του σημαίνουν.
Ἅμα δ' αὐτὸν προσέβλεψεν ὁ ἄγριος δυνάστης,
ἡ σωρευμένη πρὸ ἐτῶν ἐντὸς τοῦ στήθους λάβα
ἐξέσπασεν· ἠγέρθησαν δ' αἱ τρίχες του, κ' ἡ ὄψις
ὡς ἄνθραξ δ' ἔγεινε ἐρυθρά· τοιοῦτον δ' εἶπε λόγον
«Ὦ κλέφτη, ὦ καταστροφεῦ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων!
Δερβεναγάδες μοῦ 'φαγες τριάκοντα καὶ ὅμως
δὲν σ' ἤρκεσαν· ἀλλὰ κ' αὐτὸν τὸν φίλτατον ἑταῖρον,*
τὸν Βεληγκέκαν ἔκοψες εἰς τμήματα μυρία,
τὴν κεφαλήν του δ' ἔστησες εἰς κάμακα πρὸς ὕβριν
πλὴν τέλος σ' ἔχω δέσμιον· τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω;
Πῶς θέλεις τὴν παμμίαρον ψυχήν σου ν' ἀποσπάσω;»
Εἶπεν, ἀφροὶ δ' ἐλεύκαινον τὰ ὠγκωμένα χείλη,
κ' ἀπήντησε μετὰ πολλῆς ὁ ἥρως παρρησίας:
«Πᾶν, ὅ,τι θέλῃς κάμε μου, ἀφ' οὗ τὸ πεπρωμένον

* Παρὰ τῷ Φραγγίστᾳ οὕτω περιγράφεται ὁ διαβόητος οὗτος Ἀλβανός: «Ὁ Μουσταφᾶς Βεληγκέκας ἦτον Ἀλβανὸς πεντηκοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἀπολαύων ὑπολήψεως παρὰ πᾶσιν, ἕνεκα τῆς μέχρι κακουργημάτων παρεκτρεπομένης αὐθαδείας του, μισητὸς δὲ τοῖς Ἕλλησι διὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας του πρὸς κατάπνιξιν τῶν ἐπὶ τοῦ Πίνδου, τῆς Ὄσσας, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Ἀγράφων ἀκουομένων φωνῶν τοῦ πατριωτισμοῦ, καὶ παντελῆ ἐξόντωσιν τοῦ ἀναβλαστήσαντος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας δένδρου. Κρυπτόμενος ὑπὸ τὴν κραταιὰν τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων αἰγίδα, τοῦ ὁποίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπαράτου Ἀθανασίου Βάγια ἦτο σύμβουλος ἐξ ἀπορρήτων, ἔπραττεν ἀναφανδὸν τὰ αἰσχρότερα κακουργήματα, οἷον διακορεύσεις παρθένων, συνελάμβανε τοὺς υἱοὺς διὰ τὴν λύτρωσιν τῶν ὁποίων ἀπήτει μεγάλα παρὰ τῶν πατέρων λύτρα, ἐβασάνιζε τοὺς ποιμένας κρεουργῶν αὐτοὺς πρὸς ἐκμυστήρευσιν τῶν κατ' αὐτὸν κεκρυμμένων θησαυρῶν των, τέλος δ' εἰπεῖν ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Σατανᾶ προσωποποίησις...» (Βίος Κατσαντώνη ὑπὸ Ἐπαμ. Φραγγίστα ἐν Ἀθήναις 1862 σελ. 33).

μ' ἐπρόδωκε, κ' ἐμάρανε τὸ σῶμά μου ἡ νόσος,
καθότι πώποτ' ὑγιᾶ δὲν ἤθελές με λάβει.
Ἓν μόνον θέλω· παντελῶς ληστὴν νὰ μή με λέγῃς,
διότι δὲν ἐλήστευσα ποτὲ τοὺς ἀδελφούς μου,
ἀλλὰ τὴν ἄνομον ἀρχὴν ἀπαύστως ἐπολέμουν,
ἣν ἔστησας· τὸ ἔθνος μου προστάτην μ' ἀπεκάλει.
Σὺ τοὺς γονεῖς μου ἔσφαξας, πολλοὺς τῶν συγγενῶν μου.
Κ' ἐμὲ αὐτὸν βασάνισε καὶ φάγε με ἂν θέλῃς.
Πλὴν τρέμε· φθάνει καὶ τὸ σὸν ταχέως πεπρωμένον,
τὴν μιαράν του κεφαλὴν οἱ δήμιοι θὰ κόψουν
κ' ἀχύρου θέλουν ἔμπλεον πρὸς τὸν Σουλτάνον πέμψει,
ὡς γράφουσι τὰ ἱερὰ τῶν μοναχῶν βιβλία.»
Τὸν λόγον δὲν ἐπρόφθασεν αὐτὸν νὰ τελειώσῃ,
ὁποτ' ὡς τίγρις λυσσωδῶς ὁ τύραννος ἠγέρθη,
τὸν ἥρωα μὲ τὴν γυμνὴν νὰ διατάμῃ σπάθην.
Πλὴν πάλιν μόνος συγκρατεῖ τὴν φοβερὰν ὀργήν του,
παθῶν βασάνους πρότερον νὰ ὑποστῇ μεγάλας.
Ὅθεν εἰς τὴν εἱρκτὴν αὐτὸν προστάσσει νὰ ἐγκλείσουν,
ἐνταῦθα δὲ μετέπειτα σκληρῶς νὰ βασανίσουν.

Εἶναι δ' ἄξιον ν' ἀπαγγείλωμεν ὀλίγους στίχους καὶ ἐκ τῆς 13ης ῥαψῳδίας, ἐν ᾗ ὁ ποιητὴς ἀφελῶς περιγράφει τοὺς σωματικοὺς τῶν πατέρων ἡμῶν ἀγῶνας. Ἐνταῦθα πρὸς τοῖς ἄλλοις φέρει εἰς τὴν πάλην τοὺς δύο γίγαντας τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὸν Πετιμεζᾶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸν Λεπενιώτην τῆς Ἠπείρου.

Αὖθις δὲ νῦν τοὺς παλαιστὰς ἐκάλεσεν ὁ κήρυξ
νὰ δείξωσι τὴν δύναμιν τῶν εὐτραφῶν μυώνων.
Πρῶτος δ' εὐθὺς ἐπρόβαλε τῶν Καλαβρύτων ἥρως,
ὁ ἀκουστὸς Πετιμεζᾶς, πελώριος τὸ σῶμα.
Πλησίον του δ' ἐπήδησεν εἰς τὴν στιγμὴν κ' ὁ Ἄραψ,
ἀγάπην πρὸς τὸν ἥρωα πολλὴν ἐπιδεικνύων,
καὶ βλέπων ἀσκαρδαμυκτεὶ τί νεῦμα θέλει κάμει.
Ἐστάθη δὲ ὁ παλαιστὴς τοὺς πόδας διανοίξας,
Καὶ πρὸς τὸ πλῆθος μὲ φωνὴν μεγάλην οὕτως εἶπε·
«Ποῖος τὸν κλέφτην τοῦ Χελμοῦ σ' τὴν πάλην θὰ νικήσῃ,
ὃν κρέας ἔθρεψεν αἰγῶν ἀγρίων εἰς τὰ ὄρη,
ψυχρὸς δ' ἀὴρ τὰ στήθη του ἐσκέπασε μὲ τρίχας,
καὶ πόσους μὲν μέχρι τοῦ νῦν κατέβαλον παλαίων
ν' ἐνθυμηθῶ δὲν δύναμαι ἀλλά τις Τοῦρκος ἦλθεν,

ἐξακουσμένος ἀθλητὴς ἐκ τῶν Πατρῶν πρὸ χρόνων,
ποθῶν νὰ μ' ἴδῃ καὶ ζητῶν νὰ δοξασθῇ νικῶν με.
Ἀλλ' ὅμως τὴν ὀφρὺν αὐτοῦ κατέβαλον ταχέως,
Κι' εἶπα «τὴν νίκην μου διπλῆν πρὸς τοῦτον θὰ κερδήσω,
Τὴν χεῖρα τὴν ἀριστερὰν μὲ δυνατὸν σχοινίον
ἐπὶ τοῦ στήθους μου σφικτὰ θὰ δέσω, καὶ μὲ μόνην
τὴν δεξιὰν τὸν βάρβαρον θὰ ρίψω ἀθλοφόρον.»
Καὶ τότε μὲν ἐγέλασεν ὁ κομπορρήμων Τοῦρκος.
Κι' οἱ σύντροφοί του δ' ὅμοια ἐκάγχαζον ἀπαύστως,
καὶ διηγοῦντο τὰ πολλὰ τοῦ ἀθλητοῦ βραβεῖα,
ὁπόσα σ' τῆς Ἀνατολῆς ἐκέρδησε τοὺς τόπους.
Ἀλλ' ὅτε μὲ τὸν ἕνα μου βραχίονα παλαίσας
αὐτὸν κατέρριψα χαμαί, ὡς παῖδ' ἀνὴρ ἀκμαῖος,
τὰ δ' ὦτά του ὁ συριγμὸς ἐξέσχισε τοῦ πλήθους,
ἔφυγε νύκτα προσπαθῶν νὰ κρύψῃ τὴν αἰσχύνην,
κ' εἰς τὸν Μωρέα ἔκτοτε δὲν ἔλαβε τὴν τόλμην
τὴν ἀκουσμένην τέχνην του εἰς Ἕλληνας νὰ δείξῃ».
Λέγει καὶ στέκει σοβαρὸς, μηδέποτε προσμένων,
ὅτι τὸ ἆθλον πρὸς αὐτὸν κανεὶς θ' ἀμφισβητήσῃ.
Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐβράδυνε δι' ὅλου νὰ προσέλθῃ
ὁ Λεπενιώτης καὶ σταθεὶς ἀπέναντι τῷ εἶπε:
«Πετιμεζᾶ, τὴν φήμην σου χρόνον πολὺν ἀκούω,
καὶ χαίρω βλέπων σήμερον ἐπ' ἀληθείας ὅτι
κι' ἡ Πελοπόννησος δεινοὺς τοὺς παλαιστὰς ἐκτρέφει.
Πλὴν ἄκουσον ἂν τοῦ Χελμοῦ σ' ἐξέθρεψαν αἱ αἶγες,
κι' ὕδωρ ὀρέων ἔκαμε τὰ στήθη σου δασέα,
ἡ μήτηρ ἔθρεψεν ἐμὲ εἰς σπήλαιον μὲ κάπτρων,
ἄρκτων καὶ λύκων μυελοὺς κι' ἐπὶ τοῦ στήθους ἔχω
διπλοὺς μαστούς· ἀγγέλλει δὲ τοῦ σώματος τὴν ῥώμην
ἡ κέρκος ἡ δασύμαλλος, μεθ' ἧς ἐκ τῆς κοιλίας
ἐξῆλθον, ὅτε μ' ἔτεκεν ἡ ἡρωίς μου μήτηρ.
Ὅθεν οὐδόλως σήμερον ἡ Ῥούμελη θὰ σκύψῃ,
κι' ἀναγνωρίσῃ παρευθὺς χωρὶς ἀγῶνος ὅτι
πρωτεύουν εἰς τὸ πάλαισμα τὰ τέκνα τοῦ Μωρέα.»
Εἶπε κι' εἰς ἓν λεπτὸν εὐθὺς ἐπὶ τῶν ὤμων θέτουν
ὁ εἷς τὸν ἄλλον στερεῶς τὰς ῥωμαλέας χεῖρας,
καὶ στέκουν ὅπως στέκουσιν αἱ στῆλαι τοῦ μαρμάρου,
ἃς πελωρίας εἰς ναοὺς ἀρχαίους θεωροῦμεν,
δεινῶς δὲ σείουν ἔπειτα τὸ γιγαντῶδες σῶμα,
κι' οἱ ὀφθαλμοί των βάλλουσιν ἀδιακόπως φλόγας,
ἐν ᾧ τοὺς μῦς ἐντείνουσι καὶ προσπαθοῦν ἀπαύστως
ὁ εἷς τὸν ἄλλον κατὰ γῆς μὲ δύναμιν νὰ ρίψῃ.

Καθὼς δ' ὁπόταν πλοῖόν τι ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων
ἀδιαλείπτως σείεται καὶ τρέμουν οἱ ναυβάται,
μήπως τὸ ὕδωρ ἔξαφνα ἐκ τῶν πλευρῶν εἰσέλθῃ,
κι' ὅμως ἀμέριμνον αὐτὸ εἰς τὴν ὁδὸν προάγει,
καὶ μάτην τὸ κλονίζουσιν οἱ αὔλακες τοῦ πόντου.
Ὁμοίως τότ' οἱ παλαισταὶ κλονίζουσιν ἀλλήλους
ὥραν πολλὴν πλὴν παντελῶς κἀνεὶς δὲν κατορθώνει
τὸν ἕτερον, ἀνώτερος δειχθείς, νὰ καταβάλῃ
ἱδρὼς δὲ ῥέει ἄφθονος, καὶ ἡ πνοή των αἴρει
τὰ στήθη των ὀγκούμενα ἐκ τοῦ σφοδροῦ ἀγῶνος.
Οἱ πέριξ δὲ θεώμενοι συχνὰ στοιχηματίζουν,
κι' ὁπόσους μὲν τῆς Ῥούμελης ἐγέννησαν τὰ ὄρη,
ὁ Λεπενιώτης λέγουσι θὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον,
διότι ἔχει τὴν ἰσχὺν τῶν λύκων καὶ τῶν ἄρκτων.
Ὅσους δὲ πάλιν ἔθρεψαν αἱ γαῖαι τοῦ Μωρέα,
ποθοῦσιν ὁ Πετιμεζᾶς τὸ ἆθλον νὰ κερδήσῃ.
Τοιαῦτα δ' εἶπ' ἀγανακτῶν πανοῦργος Μωραΐτης,
ματαίως ὥραν ἱκανὴν νὰ ἴδῃ περιμένων
ὁποῖον τέλος ἔμελλε τὸ πάλαισμα νὰ λάβῃ.
«Τί νὰ σοῦ κάμω; ἔπρεπε τοσοῦτον νὰ μὴν εἶναι
εἰλικρινὴς ὁ ὀρεινὸς τῶν Καλαβρύτων ἥρως,
ὅπως μὲ τέχνασμα μικρὸν τὸν ἐναντίον ῥίψῃ
λιγύζων μὲ τὸν πόδα του τὸ γόνυ τ' ἀντιπάλου,
ὅπως συνήθως κάμνουσι τὰ πονηρὰ παιδία,
ὁπόταν ἰσχυρότερος ὑπεναντίος τύχῃ».
Τοιούτους δόλους μελετᾷ τῆς Ἀρκαδίας τέκνον,
ποθοῦν ἐξάπαντος μὲ πᾶν νὰ καταβάλῃ μέσον
τῆς Ῥούμελης τὸν γίγαντα τὸ θρέμμα τοῦ Μωρέα.
Ὅμως τοιαῦτα δόλια οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι
ποτὲ θὰ κατεδέχοντο οἱ ἀληθεῖς γενναῖοι,
καὶ θεωροῦντες τὴν τιμὴν ὡς πρώτην ἀρετήν των.
Ὅθεν ἀπαύστως προσπαθοῦν καὶ σείουσιν ἀλλήλους
οἱ παλαισταὶ κι' ἐντείνουσι τοὺς ἰσχυροὺς μυῶνας,
πλὴν τέλος ἐκουράσθησαν κι' οἱ θεαταὶ προσέτι
τοὺς μόχθους τοὺς διηνεκεῖς τῶν παλαιστῶν νοοῦντες
ἀκάρπους· καὶ πῶς (sic) ἤθελον νὰ καταλήξῃ ἡ πάλη,
ἰσόπαλοι δ' οἱ γίγαντες οἱ δύω νὰ κριθῶσιν.
Τὴν γνώμην ταύτην τῶν πολλῶν ἀκούσας ὁ Σιδέρης,
ὁ τὸν Μακρῆν ἀκολουθῶν πολύπειρος πρεσβύτης
λίαν φρονίμως ἔλυσε τῶν ἀθλητῶν τὴν ἔριν
τοιαῦτα μὲ γλυκύτητα εἰπὼν πρὸς ἀμφοτέρους.
«Ὦ τέκνα, ἐπεδείξατε τὴν δύναμιν ἀρκούντως,

εἶσθε κι' οἱ δύω Γολιὰθ τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων,
πλὴν μὴ ζητεῖτε μάταια νὰ ἐξαντλῆτε ῥώμην,
ἥτις θὰ γείνη χρήσιμος εἰς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.
Ἀφήσατε τὰς χεῖράς σας καὶ μὴ μοχθεῖτε πλέον».
Εἶπε, κι' εὐθὺς οἱ παλαισταὶ τὰς χεῖράς των ἐκπλέκουν
σεβόμενοι τοῦ γέροντος τοὺς σεβασμίους λόγους.
Εἰς ἀμφοτέρους δ' ἔδωκεν ὁ Γάλλος Δονζιλῶτος
ῥομφαίαν καὶ τουφέκιον, ἐπευφημούντων πάντων
τοὺς ἀνικήτους ἀθλητάς, τοὺς ἰσοπάλους ἄνδρας.

(Ῥαψῳδία ΙΓ'. στιχ. 503—608).

Ἀλλ' ὁσονδήποτε μεγάλα καὶ ἂν ὑποτεθῶσι τά τε ὑποδειχθέντα ἁμαρτήματα καὶ ἄλλα, ὧν διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ χρόνου δὲν δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν, ἕκαστος ὀφείλει νὰ σεβασθῇ τὸ μεγαλεπίβολον τοῦ ποιητοῦ, ἐπιχειρήσαντος νὰ ᾄσῃ ὁλόκληρον ἐποχήν, ἧς τὰ ἴχνη ὁσημέραι ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἐξαλείφονται. Ἕκαστος ἥρως τῆς ἐποχῆς τῶν κλεφτῶν καὶ ἕκαστος ὁπλαρχηγὸς τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως εἶναι τὸ περιεκτικώτερον καὶ τὸ εὐφυέστερον τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν σχόλιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ὀλύμπιος **Göthe** καταλιπὼν τὰς παγετώδεις τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος χώρας καὶ εἰς Ἰταλίαν ἀποδημήσας καὶ ἰδὼν τὸν ἐκεῖ ποιμενικὸν βίον καὶ τὰ ἄλλα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφόμενα ἔγραφε πρὸς τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον τῆς ποιητικῆς μεγαλοφυΐας, τὸν Schiller, ἔγραφε, λέγω, ὅτι ἡ Ὀδύσσεια δι' αὐτὸν ὑπέστη σπουδαίαν μεταμόρφωσιν, ἀντὶ βιβλίου ἐγένετο πραγματικὸς κόσμος. Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ ἔξοχος ἐκείνη φαντασία δὲν ἤθελε πάθει τὸ αὐτό, ἂν αἴφνης εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν κλεφτῶν τοῦ Ζαχαριᾶ καὶ τοῦ Κατσαντώνη ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ τῶν δύω μεγάλων ἡρώων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη ; Δὲν ἤθελεν ἆρά γε νομίσει ὁ μέγας ἐκεῖνος Τεύτων ποιητής, ὅτι δαίμων τις τοὺς οὕτως εἰπεῖν παπυρίνους ἐκείνους ἥρωας τῆς Ἰλιάδος μετεμόρφωσεν εἰς πραγματικούς, ὅπως διασώσῃ τὴν κλασικὴν τῆς Ἑλλάδος

χώραν; Ἀλλ' ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἐκτιμῶμεν τὴν εὐγενῆ πρόθεσιν τοῦ ποιητοῦ τοῦ Κατσαντώνη, δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν τὰ σπουδαῖα τοῦ ποιήματος ἁμαρτήματα, ἅπερ ἐπιθυμοῦμεν νὰ διορθωθῶσιν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ ἔπος τοῦτο, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ποιήματα, καθ' ἃ εἴρηται, ἔχουσι σπουδαίας ἐλλείψεις, ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπείας ἀπεφάσισεν, ἵνα μηδὲν τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑποβληθέντων ποιημάτων λάβῃ τὸ ἆθλον. Ὡσαύτως διὰ πλειοψηφίας ἀπεφασίσθη, ἵνα ὁ μὲν Κατσαντώνης λάβῃ τὸν πρῶτον ἔπαινον, τὸν δὲ δεύτερον τὰ ἑξῆς· τὸ Μῆλον τῆς Ἔριδος, ὁ Πέτρος Γανδαλόνης, ἡ Φαντασία καὶ Καρδία, ὁ Φαέθων καὶ ὁ Γοργὸς Ἱέραξ.

Εὐχόμεθα, ἵνα ἡ αὐστηρότης τῆς πλειοψηφίας τῆς ἐπιτροπείας ἀποβῇ πρὸς ἀγαθὸν τῆς ποιήσεως καὶ τῶν ἀγωνιζομένων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Μαΐου 1871

Ὁ Πρύτανις
ΚΩΝΣΤ. ΒΟΥΣΑΚΗΣ.

Ἡ ἐπιτροπεία

Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ. Θ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ.
Δ. Σ. ΣΕΜΤΕΛΟΣ. Γ. ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ, Εἰσηγητής.

Ἀριθ. Πρωτ. 514.

Η ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Γνωστοποιεῖ

Περὶ τοῦ Βουτσιναίου ποιητικοῦ ἀγῶνος ἐγκρίσει τοῦ φιλογενοῦς ἀγωνοθέτου τάδε·

α΄ Ὅτι ὁ ἀγὼν διηρέθη κατὰ τὰ τρία μεγάλα γένη τῆς ποιήσεως, ἤτοι τὸ δραματικόν, τὸ λυρικὸν καὶ τὸ ἐπικόν.

β΄ Ὅτι κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1872 ὁ ἀγὼν ἔσεται δραματικός, καί εἰσι δεκταὶ πρὸς διαγωνισμὸν τραγῳδίαι, ἱλαροτραγῳδίαι, κωμῳδίαι, σατυρικὰ δράματα, μῖμοι καὶ καθόλου πάντα τὰ εἴδη τοῦ δράματος.

γ΄ Ὅτι τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1873 ὁ ἀγὼν ἔσεται λυρικὸς καί εἰσι δεκτὰ πάντα τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

δ΄ Ὅτι τὸ τρίτον ἔτος 1874 ὁ ἀγὼν ἔσεται ἐπικὸς καί εἰσι δεκτὰ πάντα τὰ εἴδη τοῦ ἔπους, εἰς ὃ ὑπάγεται καὶ τὸ ἐπικολυρικόν.

ε΄ Ὅτι παρελθούσης τῆς περιόδου ταύτης, ἂν μὴ γένηται ἄλλη περὶ τούτου διακήρυξις, ἰσχύει ἡ παροῦσα καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν.

ϛ΄ Πᾶν ποίημα μὴ ἀνῆκον εἰς τὸ γένος τῆς ποιήσεως, καθ' ὃ τελεῖται τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ἀγών, ἔσται ἀπαράδεκτον πρὸς διαγωνισμόν.

ζ΄ Τὰ ποιήματα εἰσὶ δεκτὰ εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τέλους Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους, καὶ τηροῦνται ἐν ἰσχύει αἱ μέχρι τοῦδε περὶ ἀποστολῆς αὐτῶν διατυπώσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰουνίου 1871.

Ὁ πρύτανις
Κ. ΒΟΥΣΑΚΗΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελὶς	6	στίχος	2	ἀνάγνωθι	Φεραίου.
»	12	»	1	»	διαγωνισθῶσι.
»	22	»	4	»	λαίμαργος.
»	28	»	8	»	Ἀριστοφάνη.
»	»	»	14	»	τῶν τραγῳδιῶν.
»	32	»	4	»	δειλιᾷ.

Διανέμεται δωρεάν.